

Motion till riksdagen 2019/20:3188

av **Gudrun Brunegård m.fl. (KD)**

Utgiftsområdesmotion 16 Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	4
Motivering	7
1 Inledning och idépolitisk utgångspunkt	12
2 Kvalitetssäkra skolans metoder	13
2.1 Inför evidensbaserade antimobbningsprogram	14
2.2 Vidga skolinspektionens uppdrag	15
3 En skola där ingen hålls tillbaka eller lämnas efter	16
3.1 Specialläraryft	16
3.2 Bättre diagnostisering av dyslexi	16
3.3 Hemmasittande barn och ungdomar	17
4 Uppvärdera läraryrket	18
4.1 Karriärlärartjänster	18
4.2 Minska den administrativa bördan	18
4.3 Höj behörighetskraven	20
4.4 Höj kvaliteten på lärarutbildningarna	20
4.5 Rätt till fortbildning för all legitimerad personal	20
4.6 Snabbare vägar in	21
4.7 Källkritik i lärarutbildningen	21
5 Rektorer är skolans ledare	22
6 Fokus på läsning och bildning	22
6.1 Mer lärarledd undervisning	23
6.2 Fortbildning i svenska som andraspråk	24
6.3 Inför en klassikerlista	24

6.4 Utbildningsträffar för föräldrar	25
7 Rättvisa betyg	25
8 Aktivt och fritt skolval för alla	26
8.1 Lika villkor för alla skolor	27
9 Förändringar av undervisningen	28
9.1 Idrott i skolan	28
9.2 Ökade möjligheter att läsa programmering	29
9.3 Distans- och fjärrundervisning	29
10 Studie- och yrkesvägledning	30
11 Gymnasiala yrkesutbildningar och yrkeshögskolan	30
12 Lärling	31
13 Trygg miljö	31
13.1 Den fysiska miljön	32
14 Skolor med stora utmaningar	33
15 En samlad barn- och ungdomshälsa och elevhälsogaranti	34
15.1 Bättre undervisning i sex och samlevnad	35
15.2 Arbete med självmordsprevention inom skolan	36
16 Mer valfrihet och stärkt kvalitet i barnomsorgen	36
16.1 Värna och utveckla barnomsorgspengen – även för egna barn	36
16.1.1 Barnomsorgspeng för egna barn	37
16.1.2 Mindre barngrupper i förskolan	37
16.2 Säkra rätten till familjedaghem	38
16.3 Öppen förskola	39
16.4 Ökad samverkan mellan fritids och idrottsrörelsen	40
16.5 Förebygg övergrepp mot barn	40
17 Vuxenutbildningar	41
17.1 Utbyggt regionalt yrkesvux med fokus på kombinerad lärlings-, yrkes- och svenskutbildning	41
17.2 Folkhögskolor	42
18 Validering	42
19 Fler utbildningsplatser i vård och omsorg	43
20 Högskola och forskning	44
20.1 Studenternas sociala situation	45
20.2 Etisk reflektion	45
20.3 Medelstilledningen i forskningen	46
20.4 Antagningsprocesser vid högskolestudier	46
20.5 Kombinationsanställning för forskare och lärare	46
21 Inför sociala utfallskontrakt	47

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolforskningsinstitutet ska få i uppdrag att granska skolans offentligfinansierade fortbildning så att den utgår från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla skolhuvudmän ska ha evidensbaserade antimobbingsprogram och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp rapporten om antimobbingsprogram från 2011 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidga Skolinspektionens uppdrag till att också ge förbättringsorienterad återkoppling som stöder skolorna i arbetet med att åtgärda missförhållanden, brister och kvalitetsproblem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler inspektioner och uppföljningar samt ett vidgat uppdrag för oanmälda inspektioner och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra ett specialläraryft för lärare som vill utbilda sig till speciallärare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en sammanställning av kunskapsläget för att få en samordning och bättre kvalitet i diagnostiseringen av dyslexi och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler karriärlärartjänster och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för det civila samhället att bidra till och delta i skolans verksamhet för att öka tryggheten i skolan och avlasta lärarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om värdet av fler vuxna i skolan och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att frigöra tid för mer lärarledd ämnesundervisning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om högre betygskrav samt lämplighetstest vid antagningen till lärarutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förkorta kompletterande pedagogisk utbildning KPU från 90 högskolepoäng till 60 högskolepoäng för att skapa fler vägar in i läraryrket för dem som redan har ämneskunskaper, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att styrdokumenterna för lärarutbildningen bör uppdateras gällande kritisk granskning och källkritik och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rektorsutbildningen bör öppnas för fler och tillkännager detta för regeringen.

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en akademisk utbildning i pedagogiskt ledarskap bör införas där en befattning som rektor kan vara ett av målen och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer lärarledd undervisningstid och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en kompetenssatsning för svensklärare inom svenska som andraspråk och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att regeringen återkommer med förslag på hur en klassikerlista ska införas i den svenska skolan och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildningsträffar för föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att ta fram en modell för hur betygen ska korreleras mot resultaten i de nationella proven och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till en förlängd skolplikt för nyanlända och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lärare i svenska som andraspråk och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om aktivt skolval och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på lagstiftning som tydliggör att elever respektive föräldrar har ett ansvar för att medverka till en god skolmiljö, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nyanlända lärares uppgifter som kan avlasta legitimerade lärare och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett krav på att en asylsökande som är över 18 år ska delta i 15 timmars sfi och 9 timmars samhällsorientering i veckan och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sfi-studier som krav för berättigande av försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att se över möjligheterna inom vissa yrken att kunna genomföra utbildningen på annat språk och lära sig svenska parallellt med arbete och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett aktivt och fritt skolval bör införas och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att transparensen och förståelsen för skolpengens beräkning ska stärkas genom en tydlig modell där beräkningsunderlaget från kommunen är transparent och lika för alla skolor och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna ska tillämpa reglerna för skolskjuts lika, oavsett huvudman, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av kontinuerliga inspektioner av Arbetsmiljöverket och tillkännager detta för regeringen.

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka elevhälsovården och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en elevhälsogaranti införs så att man får kontakt med elevhälsan inom ett dygn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av bra undervisning i sex- och samlevnad och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i lärarutbildningen göra undervisning i sex- och samlevnad obligatoriskt och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om självmordsprevention i skolan och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att antalet idrottstimmar ska utökas till 700 timmar i grundskolan och att antalet timmar i elevens val bör minskas med motsvarande timmar och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa programmering i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om för stora barngrupper i förskolan och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en lag om maximalt tolv barn i småbarnsgrupperna i förskolan och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en barnomsorgspeng för egna barn och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en kartläggning av familjedaghem i syfte att öka tillgången på familjedaghem och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler öppna förskolor och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad samverkan mellan fritis och idrottsrörelsen och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta i fritidsaktiviteter och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga övergrepp mot barn och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra valideringen och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildningsplatser för läkare, sjuksköterskor och barnmorskor och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att man på ett nationellt plan ser över behovet av antalet utbildningsplatser för tandläkare vid landets tandläkarhögskolor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om audionomprogrammet och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de sociala trygghetssystemen bättre behöver anpassas till studenter och tillkännager detta för regeringen.

55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av tilldelningen av forskningsmedel där det bör övervägas om en större andel bör gå direkt till universitet och högskolor och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att en anställning som lärare eller forskare vid universitet eller högskola ska kunna kombineras med en anställning på gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samarbete mellan lärosätena och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella strategier för internationalisering av utbildning och forskning och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tydliga och förutsägbara karriärvägar baserade på meriteringsanställningar inom akademien och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi kring spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna akademiens autonomi och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studenters karensdagar och möjlighet till deltidssjukskrivning och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge stöd till hemmasittande elever och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samla in nationell frånvarostatistik i skolan och tillkännager detta för regeringen.

Tabeller

Tabell 1 Kristdemokraternas förslag till anslag för 2020 uttryckt som differens gentemot regeringens förslag (tusental kronor)

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1:1 Statens skolverk	1 135 892	
1:2 Statens skolinspektion	443 484	+12 000
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	762 437	
1:4 Sameskolstyrelsen	51 579	
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 911 093	-1 334 900
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	314 806	
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 903 000	
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	190 720	

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	108 015	
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	380 026	
1:11 Fler anställda i lågstadiet	985 500	
1:12 Skolforskningsinstitutet	24 387	
1:13 Praktisknära skolforskning	18 543	
1:14 Bidrag till lärarlöner	4 670 100	
1:15 Särskilda insatser inom skolområdet	163 418	
1:16 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	4 885 500	
1:17 Bidrag till vissa studier	17 525	
1:18 Statligt stöd till vuxenutbildning	2 372 422	+550 000
1:19 Myndigheten för yrkeshögskolan	125 594	
1:20 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 832 754	
2:1 Universitetskanslersämbetet	156 376	
2:2 Universitets- och högskolerådet	202 273	
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 849 467	
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 259 049	
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 165 339	
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 322 628	
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 206 210	
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 664 258	
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 812 675	
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 709 980	
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 463 101	
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 186 882	
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 626 821	
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 022 080	
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	747 524	
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 663 040	
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 216 582	
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 712 345	

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	706 999	
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	416 790	
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	695 550	
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	260 690	
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 111 214	
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	359 084	
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	830 106	
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	286 796	
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	583 130	
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	262 470	
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	979 794	
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	255 672	
2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	262 700	
2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	104 401	
2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	634 451	
2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	131 692	
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	208 588	
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	52 014	
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	111 379	
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39 351	
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	523 023	
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	89 468	
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	446 239	
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	87 804	

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
2:43 Högsolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	478 704	
2:44 Högsolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	109 671	
2:45 Högsolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	414 196	
2:46 Högsolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	80 014	
2:47 Högsolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	417 497	
2:48 Högsolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	69 565	
2:49 Högsolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	321 195	
2:50 Högsolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	57 159	
2:51 Högsolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	383 154	
2:52 Högsolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	77 105	
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	169 115	
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 318	
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	67 365	
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11 571	
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	137 058	
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 419	
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	440 002	
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	92 836	
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	36 540	
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	21 439	
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 537 450	
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	860 473	+113 000
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	456 723	
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 681 459	
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	46 674	
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 035 846	
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	360 061	
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	167 731	

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 112 356	
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	35 448	
3:6 Institutet för rymdfysik	57 106	
3:7 Kungl. biblioteket	414 482	
3:8 Polarforskningssektariatet	49 636	
3:9 Sunet	49 183	
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 363	
3:11 Etikprövningsmyndigheten	42 663	
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	8 200	
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88 995	
4:1 Internationella program	81 589	
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	30 886	
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10 645	
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	35 143	
<i>Nya anslag</i>		
Mer friskvård på fritids		+100 000
Fler anställda i skolan		+1 000 000
Antimobbningsprogram		+95 000
Utbildningsdag för föräldrar		+60 000
Mer lärarledd undervisning		+260 000
Sociala utfallskontrakt		
Motverka övergrepp i föreningar		+70 000
Barnomsorgspeng (inkl. statlig ålderspensionsavgift)		
Summa	83 315 865	+925 100

Tabell 2 Kristdemokraternas förslag till anslag för 2020 till 2022 uttryckt som differens gentemot regeringens förslag (miljoner kronor)

Miljoner kronor

	Avvikelse från regeringen (KD)		
	2020	2021	2022
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning			
1:2 Statens skolinspektion	+12	+38	+38
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	-1 335	-1 340	-1 340
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.		+792	+1 292
1:18 Statligt stöd till vuxenutbildning	+550	+700	+800
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	+113	+300	+400
<i>Nya anslag</i>			
Mer friskvård på fritids	+100	+100	+100
Fler anställda i skolan	+1 000	+1 000	+1 000
Antimobbningsprogram	+95	+95	+95
Utbildningsdag för föräldrar	+60	+60	+60

	Avvikelse från regeringen (KD)		
	2020	2021	2022
Mer lärarledd undervisning	+260	+260	+260
Sociala utfallskontrakt		+337	+37
Motverka övergrepp i föreningar	+70	+70	+70
Barnomsorgspeng (inkl. statlig ålderspensionsavgift)		+1 200	+1 300
Summa	+925	+3 612	+4 112

1 Inledning och idépolitisk utgångspunkt

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan har också ett bildningsuppdrag. Skolan ska bygga på, och förmedla vidare, de värden och dygder som är centrala för ett gott liv och ett gott samhälle. Skolan ska inte bara utbilda människor till att klara sig på arbetsmarknaden, utan också till medborgare som kan vara med och ta ansvar för samhällets gemensamma angelägenheter och förvalta centrala värden och kulturarv. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag skapar vi stora framtida problem för barn och unga men också för Sverige som land.

Även om många nödvändiga och lyckade reformer genomförts, visar flera nationella och internationella undersökningar att den svenska skolan alltjämt står inför stora utmaningar. Vi behöver återupprätta en utbildningstradition som bygger på tillit och förtroende mellan elever, lärare och föräldrar där skolan förmedlar kunskap och stimulerar elevernas intellektuella utveckling.

Det är angeläget att de förändringar som föreslås för skolan är långsiktiga. Det är nödvändigt att eftersträva stabilitet, kontinuitet och arbetsro för skolan. En skola i världsklass är en förutsättning för att Sverige ska stå sig väl även i framtiden och för att varje barn ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sin potential. Få uppgifter är viktigare än att återupprätta den svenska skolans kunskapsfokus.

Målet för förskolan och för familjedaghemmen samt övrig pedagogisk omsorg bör vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling.

Föräldrar bör kunna välja den omsorg som är bäst för deras barn, vilket innebär att det måste finnas en väl utbyggd barnomsorg med olika alternativ. Barnomsorgen ska hålla hög kvalitet och storleken på barngrupperna måste minska. Att man nu återinför de allmänna riktlinjerna för barngruppernas storlek samt utfärdar statsbidrag till de huvudmän som minskar barngruppernas storlek är två frågor som Kristdemokraterna har drivit länge. Därför är vi mycket positiva till detta, även om vi vill gå längre och lagstifta om ett max antal barn i de mindre barngrupperna.

Kristdemokraterna anser att fristående skolor är en självklar och viktig del av det svenska skolväsendet. De fristående skolorna medverkar till att stärka den pedagogiska förnyelsen och utvecklingen inom svenskt skolväsende. Fristående skolor ökar möjligheten för varje elev att hitta en skola som passar just honom eller henne.

Kristdemokraterna tar tydligt ställning för kvalitet och excellens i högskola och forskning. Universitetet ska ha ett brett utbildningsutbud, ett självständigt uppdrag och bedriva statsfinansierad forskning där man är nationellt och internationellt ledande. Högskolorna ska ha ett smalt och vasst utbud av grundutbildning och ha en bra

forskningsanknytning i samarbete med universiteten. Den högre utbildningens viktigaste uppgift är att förmedla kunskap. För att möjliggöra detta krävs kompetenta högskolelärare och forskare, tydliga och förutsägbara karriärvägar inom akademien, en stimulerande arbetsmiljö samt studiesocial trygghet.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att människan naturligt söker kunskap. Målet för skolan är att förverkliga varje enskild elevs fulla potential. Skolan har också ett förvaltande uppdrag – att föra vidare tidigare generationers landvinningar och erfarenheter – och ska uppmuntra till kunskapssökande i samtiden. Skolan ska, i enlighet med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism, fostra eleverna till ansvarskännande medborgare.

En gemensam etisk grund är nödvändig för att skapa en lugn, trygg, stimulerande och positiv miljö i skolan. Alltför ofta reduceras arbetet med värdegrunden till ett antal konkreta åtgärder eller aktiviteter i skolan, till antimobbningsarbete eller klassens ordningsregler. Men värdegrunden är också en grundförutsättning för kunskapsinhämtningen och kunskapsförmedlingen. Den definierar också skolans fostrande uppdrag.

Kristdemokraterna vann framgång under tidigt 1990-tal när värdegrunden tydliggjordes i skolans styrdokument. Skollagen slår idag fast att eleverna ska inhämta och utveckla både kunskaper och värden. Läroplanen tydliggör att utbildningen ska förmedla värden i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Den talar också om individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Skolans värdegrund är grunden på vilken hela undervisningen vilar. Den ska vara integrerad i hela skolans verksamhet.

Skolans värdegrund handlar också om skolans uppdrag att förmedla kunskap om och förståelse för demokrati och mänskliga rättigheter. Fokus ligger på att förankra grundläggande demokratiska värderingar om alla människors lika värde, solidaritet med svaga och utsatta, jämställdhet mellan kvinnor och män samt att tillgodose och utveckla elevernas rätt till inflytande och delaktighet. Något förenklat kan detta sägas vara en beskrivning av skolans uppdrag i demokratisk fostran.

2 Kvalitetssäkra skolans metoder

Ett problem på skolans område är att nya pedagogiska metoder och trender snabbt implementeras i verksamheten, metoder som inte alltid har stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet. Inom sjukvården finns Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) vars utvärderingar ligger till grund för Socialstyrelsens normerings- och riktlinjearbete. Dessa är i sin tur styrande för vilka behandlingsmetoder som får användas inom sjukvården. Motsvarande krav på utvärdering av pedagogiska metoder bör utvecklas på skolområdet.

Pedagogiska trender kommer och går, ofta baserade på ideologi snarare än vetenskap, och tyvärr börjar många av dem tillämpas inom skolan innan det finns evidens för att de fungerar. Flera av de pedagogiska rekommendationer som gått ut till svenska lärare har i forskning bedömts ha obefintlig eller direkt skadlig effekt, exempelvis åldersblandade klasser, att elever själva ska bestämma sin inläring och individualiserad undervisning. Den pedagogiska forskningen i Sverige fokuserar i mycket liten utsträckning på utvärdering av undervisningsmetoder. De undervisnings-

metoder som används i skolan måste ha bättre stöd i forskning och utvärdering innan de introduceras. Kristdemokraterna anser därför att det bör inrättas en funktion liknande den som finns inom hälso- och sjukvården (SBU) som dels får uppdraget att utvärdera undervisningsmetoder, dels att stimulera akademisk forskning inom området. Kristdemokraterna föreslår vidare att det inrättas ett institut för forskning inom utbildningsområdet, där olika metoder kan beforskas och beprövas. För att ta fram riktlinjer för detta bör riksdagen initiera en utredning.

Lärares fortbildning har stor betydelse för att vidareutveckla pedagogik och undervisning. I alltför många skolor erbjuds fortbildning, finansierat med offentliga medel, utan att det finns vetenskapligt stöd för fortbildningen. I värsta fall kan det påverka undervisningens kvalitet när kortsiktiga populära trender plockas in i skolans undervisning. Skolforskningsinstitutet ska därför få i uppdrag att granska skolans offentligfinansierade fortbildning så att den utgår från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, samt bidra till spridning och implementering av evidensbaserade metoder.

2.1 Inför evidensbaserade antimobbningsprogram

Den ångest och psykiska ohälsa som drabbar barn måste motas med vård- och omsorgs-satsningar. Men det kommer inte att vara tillräckligt. Det krävs en politik som ger föräldrar stöd och familjer tid och ro. Det krävs en politik för ett starkt civilsamhälle så att en stödjande samhällsväv finns till skydd för våra barn. Och det krävs en politik för en skola dit barnen kan gå utan en klump i magen.

Lärare och elever har rätt till en lugn, säker och trygg arbetsmiljö. Skolhuvudmännen har huvudansvaret för skolmiljön – att förebygga och förhindra risker för olycksfall eller sjukdom samt att skapa en god miljö för lärande. I detta ligger också arbetet mot mobbning.

Arbetsmiljölagen tar huvudsakligen sikte på den fysiska arbetsmiljön och åtgärder för att minska risken för olyckor, i exempelvis slöjd-, idrotts- och kemiundervisning eller i samband med praktik. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet, studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling.

Det finns ingen värdeneutral uppfostran och ingen värdeneutral kultur. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svaga lider – ett samhälle där uppfattningen om vad som är rätt och orätt skiljer sig från person till person. Det som de flesta av oss ser som goda normer, t.ex. människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde samt solidaritet med svaga och utsatta, har en djup förankring i den judisk-kristna etiken. Skolans ansvar är att förankra denna värdegrund hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling. I detta ligger också arbetet mot mobbning och kränkande beteende. Det borde vara en självklarhet att alla elever ska kunna känna sig trygga och uppskattade, men så är det inte i dag. Ett ständigt pågående aktivt arbete mot mobbning i skolan ska vara en självklarhet.

Enligt en PISA-rapport från OECD säger sig var sjätte 15-åring i den svenska skolan ha blivit mobbad minst ett par gånger i månaden¹. Sverige ligger något under genomsnittet jämfört med andra länder, men flickor ligger något högre än pojkar, 18,1 respektive 17,8 procent. Däremot märks en skillnad när det gäller socioekonomiskt gynnade respektive missgynnade personer. Bland de socioekonomiskt gynnade svarar

¹ <https://www.svd.se/pisa-enkat-var-sjatte-15-aring-mobbas-i-skolan/i/nyheter>.

16 procent ja på frågan om de mobbats ett par gånger i månaden eller en gång i veckan eller mer, medan motsvarande siffra för de missgynnade eleverna är 20 procent.

Barns rättigheter har stärkts sedan 2006. Då infördes barn- och elevskyddslagen och då inrättades Barn- och elevombudet. År 2009 och 2010 kom ytterligare en förändring av skollagen där skolans ansvar förtydligades. Härav framkommer att huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Detta innebär bl.a. att det ska upprättas en årlig plan för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling av barn och elever i verksamheten. Planen ska baseras på evidens och beprövad erfarenhet.

Att barn mår bra och känner sig trygga i skolan är avgörande för hur de kan lyckas i sitt lärande och sin utveckling. Därför krävs att skolor använder sig av metoder för att hantera mobbning som är baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet. Kristdemokraterna menar att det ska vara obligatoriskt för skolhuvudmännen att enbart ha evidensbaserade antimobbingsprogram. Frågan om mobbning är för viktig för att man bara ska kunna gå på känsla.

Skolverket bör få i uppdrag att göra en uppföljning av den utvärdering av metoder mot mobbning som gjordes 2011. En rekommendation om vilka program som kan användas bör tas fram till skolhuvudmännen. Dessutom bör alla metoder som inte vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet sluta användas. Berörda myndigheter bör få i uppdrag att verkställa och följa upp detta. Kristdemokraterna avsätter 95 miljoner kronor per år för att underlätta detta arbete.

2.2 Vidga skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionen granskar skolor och bedömer ansökningar om att driva fristående skola. De har tillsynsansvar för skola, vuxenutbildning, fritidshem, förskola och annan pedagogisk verksamhet. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på tillsyn, kvalitetsgranskning och tillståndsprövning. Som en följd av deras uppdrag hamnar fokus i verksamheten på att hitta avvikelser och fel. Vi anser att kvalitetsutvecklingen inom den svenska skolan skulle gynnas av att Skolinspektionen ges ett explicit uppdrag att också ge förbättringsorienterad återkoppling till de skolor som granskats. Det kan handla om att inte bara söka avvikelser och brister utan att också lyfta fram goda exempel så att skolor kan lära av varandra och att i dialog ge vägledning för hur kvalitetsbrister ska kunna åtgärdas. Tillsynen ska vara ändamålsenlig och fokusera på väsentligheter.

Barn- och elevombudet har en viktig roll som elevens företrädare om han eller hon har blivit utsatt för kränkande behandling. Barn- och elevombudet ligger som en fristående myndighet under Skolinspektionen. Viss kritik har riktats mot Barn- och elevombudet med anledning av återkommande överklaganden med höga skadeståndskrav, vid friande domar efter händelser då lärare ingripit för att upprätthålla ordning och studiero. Det finns skäl att uppmärksamma behovet av proportionalitet i skadeståndskrav, för att bibehålla myndighetens legitimitet hos allmänheten.

Kristdemokraterna vill utöver detta utvidga Skolinspektionens uppdrag. Det är rimligt att Skolinspektionen även utför oanmälda inspektioner där det kommit signaler om att en skola inte följer skollag och förordningar. Riksrevisionen har framfört kritik mot att Skolinspektionen lämnar ett antal ärenden utan att göra uppföljning och avslut, trots att brister påvisats. Det riskerar att underminera tyngden i granskningarna. Skolinspektionen ska kunna stänga en skola som inte rättar till påvisade brister. Det bör

gälla fristående såväl som kommunala skolor. För dessa utvidgade uppdrag anslår Kristdemokraterna 12 miljoner kronor år 2020, 38 miljoner kronor 2021 och 2022.

3 En skola där ingen hålls tillbaka eller lämnas efter

3.1 Specialläraryft

De nationella proven i årskurs 3 testar kunskaperna i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk. Resultaten är viktiga redskap för att identifiera svagheter i ett tidigt skede i elevernas skolgång. Men det är viktigt att det inte stannar vid en analys av resultaten utan att man också stärker undervisningen för att stödja eleverna inom de områden där man identifierat brister.

Specialpedagogik handlar om undervisning av barn och elever i behov av särskilt stöd, särbegåvade barn eller barn med funktionsnedsättning. Specialpedagogiska åtgärder sätts in när den vanliga undervisningen inte bedöms räcka till. Det kan innebära allt från att barn och elever får ett särskilt stöd i, eller i nära anslutning till, den ordinarie verksamheten till att de hänvisas till särskilda undervisningsgrupper, särskola eller specialskola. Det kan också innebära att lärarens undervisning och situationen i klassrummet förändras eller anpassas.

Alla barn och unga är olika. De elever som har behov av särskilt stöd har det bättre i en miljö med en personal som är specialiserad på att ge anpassad pedagogik. Därför anser vi att det är viktigt att elever i behov av särskilt stöd ska kunna få anpassad undervisning efter deras behov både vad gäller gruppstorlek och lärares kompetens istället för att till varje pris integreras i den ordinarie skolan. Det ska, utifrån barnets behov, finnas möjlighet till en bättre anpassad klassrumsmiljö och undervisning av lärare med rätt utbildning i specialpedagogik.

Skollagen är tydlig med att alla elever ska få stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt. För att nå detta mål krävs att de elever som har de största behoven får hjälp och stöd av de lärare som har den bästa kompetensen. Så är det inte alltid idag. Under lång tid har det varit brist på specialpedagoger och speciallärare, många som jobbar som speciallärare har inte examen. Skolans nya läroplan som började gälla 2011 lägger tydligare fokus på att eleverna ska uppnå kunskapsmålen, vilket kan öka behovet av stöd till de elever som har svårt att klara målen. Samtidigt har införandet av lärarlegitimation ökat kraven på att speciallärare har rätt utbildning. På grund av förestående pensionsavgångar och den stora andelen obehöriga bland dem som arbetar med specialpedagogiskt stöd visar Statistiska centralbyråns (SCB) prognos för yrket specialpedagog/speciallärare en ökad brist de kommande åren. Tillgången på utbildade specialpedagoger och speciallärare minskar fram till 2030 då den beräknas bli cirka 10 000–11 000 och efterfrågan närmare 20 000. Kristdemokraterna anslår 230 miljoner kronor per år utöver regeringens budget för denna kompetensutveckling under 2020–2022.

3.2 Bättre diagnostisering av dyslexi

Idag råder oklarhet kring hur man bäst utreder läs- och skrivsvårigheter. Olika yrkesgrupper – logoped, psykologer och specialpedagoger – använder olika modeller

vars resultat inte alltid sammanfaller. En felaktig bedömning kan få allvarliga konsekvenser för den enskilda eleven. Därför måste en sammanställning av kunskapsläget göras för att få en samordning och bättre kvalitet i diagnostiseringen av dyslexi.

I många skolor upptäcks inte de elever som behöver extra stöd i tid. Men i exempelvis Linköpings kommun genomförs återkommande språktester, som börjar redan i förskoleklassen, vilket gör att i stort sett alla barn med läs- och skrivsvårigheter upptäcks. Det finns även flera andra skolor där man i förskoleklassen strukturerat arbetar med varje barn för att tidigt kunna upptäcka om någon är i behov av särskilt stöd. Eftersom de flesta barn idag går i förskoleklass är det bra om dessa goda exempel på arbetssätt sprids till alla skolor. Det bör också utvecklas metoder för tidigt upptäckt av läs- och skrivsvårigheter.

3.3 Hemmasittande barn och ungdomar

Enlig Skolverket och Skolinspektionen har runt 2 000 elever en synnerligen lång och problematisk omfattning av frånvaro. SCB gjorde dock 2017 bedömningen att mörkertalet var stort och antalet hemmasittande barn snarare rörde sig omkring 5 000 hemmasittande barn i Sverige. Detta har också uppmärksammats av Kalla Faktas dokumentär ”De osynliga barnen”. Det finns sannolikt ett stort mörkertal. Men hur stort mörkertalet är, är osäkert då det saknas nationell statistik ifrån huvudmän runt såväl giltig som ogiltig frånvaro. En kartläggning av problemets omfattning är en viktig del i arbetet med att ta fram metodstöd för att förebygga problematisk skolfrånvaro och för att förmå eleverna att komma tillbaka till skolan och delta i undervisningen. Vi anser därför att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram nationell frånvarostatistik. Det var också ett av förslagen i utredningen ”Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera”.

Många skolor gör sitt bästa för att anpassa och försöka få tillbaka barnen till skolan, men allt för många skolor gör inte tillräckligt. Det förekommer att 11-, 12- eller 13-åringar är hemma ett år eller mer, utan vettig dialog mellan skola, barnpsykiatri och föräldrarna.

De aktuella barnen har ofta neuropsykiatriska diagnoser eller finns inom autism-Asperger-spektrumet. De har stora svårigheter med det nuvarande skolsystemet, som bygger på att man ska kunna beskriva saker och ting med egna ord och kunna reflektera. Dessa barn är mycket konkreta, många med goda intellektuella resurser, men de misslyckas i en vanlig svensk skola ändå.

Samhället har ett ansvar för att även dessa barn och ungdomar får möjlighet att utvecklas efter sin potential. Kommunen har också ett uppföljningsansvar för unga vuxna som inte går i skola eller arbetar. I en del fall kan distansundervisning vara en lösning, i andra fall att en lärare kommer hem till eleven. Andra elever kan efter en övergångstid slussas tillbaka till skolan, i vissa fall med anpassning av lokaler och pedagogik. Kristdemokraterna vill ge Skolverket ett uppdrag att i samarbete med Specialpedagogiska institutet ta fram stöd till skolorna om hur man på bästa sätt kan lägga upp ett stöd för så kallade hemmasittare.

4 Uppvärdera läraryrket

En verkligt bra skola kräver att en stor andel av de mest lämpade i varje generation väljer läraryrket. Så är det inte i Sverige idag. Söktrycket till lärarutbildningarna är lågt och idag antas i princip alla behöriga sökande på utbildningen. Det är också alltför många som lämnar yrket på grund av den pressade arbetssituationen.

Duktiga lärare är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat². Sedan mitten av 1990-talet har läraryrkets gradvis sjunkande status, arbetsvillkor och löner allt kraftigare slagit igenom i form av stora problem att attrahera nya kompetenta lärare. En av huvudnycklarna för att höja attraktionskraften i yrket är att lärare faktiskt får vara lärare, att undervisningsmiljön stödjer uppdraget och att det finns tillgång till stöd som speciallärare och elevvård. Därför har ett speciallärarlyft även betydelse för läraryrkets attraktionskraft. Det är också ytterligare en karriärmöjlighet för lärare som vill bygga på sin kompetens.

4.1 Karriärlärartjänster

Löneläget spelar roll för läraryrkets status. Därför är det positivt att den ordinarie lönerevisionen senaste åren resulterat i högre löneökningar för lärare än för många andra grupper. Möjligheterna att göra karriär inom sin yrkesgrupp har också betydelse för hur väl skolan lyckas behålla kompetens. Det är viktigt att öka lönespridningen så att en duktig lärare har goda utvecklingsmöjligheter och kan premieras lönemässigt. Vi vill att det ska löna sig att vara en skicklig lärare och vill ge lärarna goda möjligheter till utveckling.

Alliansregeringen införde karriärtjänster som innebär att skickliga lärare kan göra karriär och bli förstelärare eller lektorer. Dessa får statligt finansierade löneyft på cirka 5 000 kronor för lärare respektive 10 000 kronor i månaden för lektorer utan att lämna undervisningen och eleverna. Det är bra att det genom karriärtjänster möjliggörs att utvecklas i yrket och fortsätta vara lärare. Vi menar att karriärlärartjänsterna behöver bli fler samt att det behövs fler förstelärare i utanförskapsområden. Alliansen föreslog att de förstelärare som väljer att arbeta i utanförskapsområden ska få ett dubbelt så stort lönepåslag som andra förstelärare, 10 000 kronor. Detta blev verklighet i och med att Kristdemokraternas och Moderaternas budget vann riksdagens gehör i december 2018 och har nu också anammats av regeringen, vilket Kristdemokraterna tycker är bra.

4.2 Minska den administrativa bördan

Mycket tyder på att senare decenniernas resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den faktiska lärarledda undervisningen har minskat. Tiden för ämnesundervisning trängs undan av fler och fler uppgifter som läggs på lärare. Skolans utökade roll som fostrare, lärare som experter inom ett otal frågor och en ökad administrativ börda gör att allt mer ska rymmas inom den garanterade undervisningstiden. Problemet är att inga andra arbetsuppgifter har tagits bort. Internationella undersökningar visar att svenska lärare använder en mindre andel av sin arbetstid till undervisning jämfört med andra länder. Elever i svensk skola får mindre lärarledd

² John Hattie i Visible Learning – A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement från 2009.

undervisning än elever i andra OECD-länder. Administration/dokumentation har ökat. Detta är problematiskt eftersom lärare utför alldeles för mycket administration. Enligt Skolverket använder lärarna 74 minuter per dag till administrativt och praktiskt kringarbete, utöver de 66 minuter som lades på bedömning och dokumentation³. Det handlar exempelvis om att ställa i ordning lokaler, behandla ledighetsansökningar, agera rastvakt och övervaka omklädningsrum. Detta är tid som istället skulle behöva användas till lärande, till att förbereda lektioner och till att ge stöd åt dem som behöver det mest.

Lärare måste få tid att vara lärare. För att underlätta för lärare för att exempelvis förbereda lektioner samt fokusera på undervisningen har lärarassistenter tillkommit. Lärarassistenter kan ta över administrativa och praktiska uppgifter för att frigöra tid åt lärarna så att de kan ägna sig åt sina kärnuppgifter i skolan.

För att öka den lärarledda ämnesundervisningen krävs det att de olika uppgifter och ansvar som lärare har ses över och vid behov rensas bort. Det behövs också fler vuxna i skolan som kan ge avlastning i klassrummen och vara i korridoren och på skolgården under rasterna. På en del skolor har särskilda resurser avsatts för mentorer på heltid, som följer upp den enskilda eleven och håller i kontakter med hemmet och dylikt. Det civila samhället ska kunna bidra i ökad utsträckning till en tryggare skola. Vi vill därför underlätta för det civila samhället att bidra och delta i skolans verksamhet för att både öka tryggheten i skolan men också för att avlasta lärarna. Ett gott sådant exempel är föreningen Norrköping Tillsammans på Hagabyskolan i Norrköping. Fler vuxna i skolan ger ökad trygghet på raster och i klassrum. Det kan även vara till hjälp med exempelvis läxläsning.

I dag finns det äldre vuxna som arbetar på heltid i olika skolor i Sverige, ett koncept som kallas Klassmorfar. En kvantitativ utvärdering av Klassmorfar visar att skolmiljön blev tryggare och att lärarna fick arbeta med undervisning i större utsträckning istället för att reda ut bråk⁴. Vi anser att det finns stora vinster med att skolor har en klassmorfar.

Det finns givetvis andra koncept som skolor redan i dag arbetar med såsom exempelvis elevstödjare, kamratstödjare eller rastvakter. Det väsentliga är att skolan hittar en modell som är evidensbaserad och som avlastar lärarna så att de kan fokusera på att vara lärare samtidigt som man upprätthåller en trygg miljö i skolan för samtliga elever.

Vi föreslår också att lärarnas tidsanvändning även i fortsättningen ska ses över, och det bör lämnas förslag på hur mer tid kan frigöras till planering, kvalitetssäkring och undervisning.

Både speciallärare och fritidspedagoger har viktiga specifika roller att fylla samtidigt som deras kunskap och arbete ger avlastning och stöd till andra lärare.

Regeringen gör nu en satsning på lärarassistenter. Vi menar att den i och för sig är vällovlig men anser att det är skolledarna själva som ska avgöra vilken personal de behöver till just sin skola. Kristdemokraterna gör därför en stor satsning på fler anställda i skolan där skolledarna själva avgör om de vill anställa fler lärarassistenter, lärare, fritidspedagoger, elevhälsopersonal, arbetsterapeuter, fysioterapeuter, studie- och

³ Rapport från Lärarförbundet, Låt lärare vara lärare Del 2, https://res.cloudinary.com/lararforbundet/image/upload/v1464161028/f6a59d948c64e7174a0ff485a548530a/lararforbundet_rapport_arbetsbelastning_del2_2_.pdf.

⁴ Stockholms universitet, Institutionen för internationell pedagogik av Ann-Kristin Boström; Lifelong Learning, Intergenerational Learning, and Social Capital. From theory to practice.

yrkesvägledare eller speciallärare. Det är skolledarna själva som känner sin verksamhet och som vet sin verksamhets behov bäst, inte politiker i Sveriges riksdag.

Kristdemokraterna säger därför nej till regeringens satsning på lärarassistenter till förmån för en egen satsning om en miljard kronor per år 2020–2022 till fler anställda i skolan.

4.3 Höj behörighetskraven

Läraryrket lockar många sökande. Lika många toppbegåvade söker läraryrket som läkarlinjen. Skillnaden är att antalet intagna till läraryrket är större. Många sökande till läraryrket har för låga kvalifikationer. Frånvaron av konkurrens om platserna på läraryrket leder till att även de som inte är lämpade för läraryrket kommer in på utbildningen. Många av dessa hoppar av efter en tid. Läraryrkets status riskerar därmed att sjunka ytterligare, vilket leder till än färre sökande och att kvaliteten i undervisningen blir undermålig. Därmed skapas en ond cirkel som är svår att bryta. För att åstadkomma en förändring krävs det en ökad konkurrens om platserna så att endast ett urval av de sökande antas. Förutom grundläggande behörighet krävs det i dag minst betyget E i vissa ämnen för att vara behörig till läraryrket. Vi menar att det inte räcker. För att kunna antas till läraryrket ska det krävas minst betyget B i vissa ämnen. Exempelvis ska en grundlärare ha ett högre betyg i svenska och engelska och en ämneslärare högre betyg i undervisningsämnena.

4.4 Höj kvaliteten på läraryrket

Universitetskanslersämbetet har i en granskning 2019 påvisat att flera av landets läraryrket har stora brister. Det är naturligtvis av yttersta vikt att utbildningen av de lärare som ska undervisa barn och ungdomar har högsta tänkbara kvalitet och lär ut såväl ämneskunskap som hur man på bästa sätt förmedlar kunskapen vidare och förklarar komplexa system eller matematiska problem. Såväl pedagogik, metodik och didaktik måste vara självklara beståndsdelar i läraryrket för att skickliggöra lärarkandidaterna för yrket.

4.5 Rätt till fortbildning för all legitimerad personal

Vi har många välutbildade och kunniga medarbetare i skolan och vården. Många av dem har yrket som innebär en legitimation. Det gäller för lärare, sjuksköterskor, förskollärare, kuratorer, fysioterapeuter, läkare, arbetsterapeuter osv. Legitimationen ges när man fullgjort utbildningen och kan uppvisa att man har den kunskap och kompetens som krävs. Legitimation för yrke i hälso- och sjukvården har under lång tid ansetts utgöra det viktigaste beviset på en yrkesutövares kompetens och lämplighet. Legitimation inom skolan är av yngre datum och har ännu inte fullt ut getts den betydelse som den bör ha.

När legitimationen har erhållits så saknas det idag reglering för hur man tillförsäkrar den legitimerade yrkespersonen kontinuerlig fortbildning. Vi menar att det är nödvändigt med lagstadgad rätt till fortbildning av god kvalitet. Kunskaperna om exempelvis omvårdnad, didaktik, pedagogik, nya terapier osv utvecklas kontinuerligt och legitimerad personal ska kontinuerligt få del av forskning och utveckling. Det behöver även

finnas möjlighet att forska inom sitt område eller att bygga på med en specialistfunktion inom yrket.

Vi föreslår att regeringen får i uppdrag att utreda omfattning och struktur för en reglerad fortbildning av god kvalitet som all legitimerad personal har rätt till. Redan idag finns verksamheter med såväl budget som tid för fortbildning av god kvalitet. Men på många håll saknas det helt och blir något som görs om det blir pengar över.

Vi menar att en lagstadgad rätt till fortbildning av god kvalitet är nödvändig för att få en skola av god kvalitet. Det är förmodligen också en åtgärd som förbättrar arbetsvillkoren och får fler medarbetare att arbeta kvar i sektorn om man får en chans att följa med i forskning och utveckling.

4.6 Snabbare vägar in

Kristdemokraterna vill skapa fler snabbare vägar in i läraryrket för lämpliga personer som har examen i ett relevant ämne eller yrkeskunskap. Idag är det möjligt att nå en lärarexamen genom en kompletterande pedagogisk utbildning, KPU, på 90 högskolepoäng. Vi menar att det är nödvändigt att förkorta den kompletterande pedagogiska utbildningen till enbart 60 högskolepoäng, motsvarande ett års heltidsstudier, för att personer med tidigare erhållna ämneskunskaper snabbare ska kunna få en lärarexamen. Vi anser att fler bör kunna komma i fråga för en sådan kompletterande utbildning.

För att redan yrkesverksamma personer inom skolan ska nå behörighet och legitimation som lärare finns satsningen Vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen, VAL. Utbildningen planeras med hänsyn till varje students tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet och omfattar som mest 120 högskolepoäng. Lärare som saknar utbildning men som redan har provat på jobbet och vill vidareutbilda sig tror vi har en bra grund för att bli bra lärare. Kristdemokraterna föreslår också en möjlighet till kombinationsanställning för forskare med ämnesexpertis att undervisa på gymnasiet i kombination med att de forskar vid universitet eller högskola. Mer om detta i särskilt avsnitt nedan. Det är viktigt att skolan kan öppnas upp för människor som även senare i livet får viljan att bli lärare.

Därför satsar vi 50 miljoner kronor på validering och kompletterande utbildning för 2020, 100 miljoner kronor extra 2021 och 100 miljoner kronor 2022.

4.7 Källkritik i lärarutbildningen

Genom den digitala utvecklingen och sociala medier omges vi av informationsspridning dygnet runt. Att lära sig att tolka och förstå information har blivit allt viktigare. När dagstidningar dominerade informationen och debatten fanns det personer på redaktionerna med ansvar att kontrollera fakta. I den uppkopplade värld vi nu lever i riskerar alla uppgifter att uppfattas som lika mycket värda. Människor väljer de åsikter som passar bäst i den egna kontexten. Konspirationsteorier kan få fäste på grund av bristande grundläggande kunskaper och bristande källkritik och kritisk granskning.

Framtidskommissionen konstaterade att medie- och informationskunnighet och förmågan att navigera i medielandskapet är avgörande för medborgarnas möjligheter att tillvarata sina rättigheter och utöva sina skyldigheter i ett demokratiskt samhälle.

Medieutredningen menar att källkritik har kommit att bli en avgörande kunskap i samhället: att kunna identifiera partiskhet och rena lögnare.

Skolverket har deklarerat att det är nödvändigt att kunna granska och källkritiskt bedöma information för att på ett säkert sätt kunna använda internet för kunskapsinhämtning och för att kunna tillgodogöra sig kunskap som är nödvändig för att delta i demokratin. Men i en undersökning från Skolverket uppges att en dryg tredjedel av eleverna på högstadiet inte får någon undervisning alls i källkritik. Enligt Statens medieråd är lärarutbildningen kring nätkunskap och källkritik mycket ojämn.

Med hänvisning till ovanstående behöver elever i svensk skola garanteras en gedigen och likvärdig utbildning i källkritik och kritisk granskning. Lärarutbildningens styrdokument behöver därför uppdateras så att källkritik och kritisk granskning får en allt större betydelse.

5 Rektorererna är skolans ledare

Ett gott ledarskap är en central framgångsfaktor för en skola. Rektor behöver ha möjlighet att kombinera generell arbetsledning med att vara pedagogisk ledare. Skolinspektionen har dock konstaterat att det är vanligt att rektor inte är en aktiv pedagogisk ledare och att rektor ofta är otydlig i kommunikationen med lärarna. Lärarna saknar alltför ofta stöd och återkoppling i sitt pedagogiska arbete. Det är därför av stor betydelse att medvetet arbeta för att stärka det pedagogiska ledarskapet på landets skolor.

Rektorsutbildningen fungerar idag bra. Den bör därför öppnas även för den som vill bli rektor, inte som idag enbart de som redan har en rektorstjänst. För dem som ännu inte fått en rektorstjänst kan detta ske i form av en akademisk utbildning i pedagogiskt ledarskap. Utbildningen ska därmed motsvara både den nuvarande statliga befattningsutbildningen och rektorslyftet. En befattning som rektor kan vara ett naturligt mål för den som går utbildningen.

Även den som inte tänkt sig att bli rektor, men exempelvis förstelärare, kan komplettera sin lärarutbildning med utbildningen i pedagogiskt ledarskap. Att vara lärare bör inte vara ett krav för att gå utbildningen i pedagogiskt ledarskap eller för att bli anställd som rektor. Det kan vara positivt om chefer från annan verksamhet söker sig till en rektorstjänst efter att först ha gått kursen i pedagogiskt ledarskap. Ledare med erfarenhet av olika verksamheter utanför skolans värld kan bidra till att utveckla skolan i positiv riktning. Den som tillträtt en tjänst som rektor har ett fortsatt behov av handledning för att utveckla sitt pedagogiska ledarskap. Därför bör alla rektorer återkommande erbjudas fortbildning samt handledning.

Rektors ledarskap är av mycket stor betydelse för såväl skolans verksamhet och den pedagogiska utvecklingen. För att antas till rektorsutbildningen och pedagogiskt ledarskap ska man minst ha en filosofie kandidat och två års arbetslivserfarenhet.

6 Fokus på läsning och bildning

En skola i toppklass är en förutsättning för att Sverige ska stå sig väl även i framtiden och för att varje barn ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sin egen potential. Få uppgifter är viktigare än att återupprätta den svenska skolan.

Klassisk bildning – i betydelsen av ett lärande som syftar till förädling av hela människan – är alltid viktig, men inte minst i ett samhälle där många kulturella, etniska och religiösa grupper lever sida vid sida. Att förstå vilken folkgrupp och inom vilken religion man bär turban, kippa eller slöja – liksom att förstå dessa olika klädtraditioners betydelse – är värdefull kunskap i dagens samhälle. Klassisk bildning underlättar kommunikation och förståelse mellan människor i olika etniska, kulturella och religiösa grupper.

För att uppvärdera bildningen som ideal behöver skolan respektera lärdoms- och bildningstraditionen. Inte heller kan man angripa traditionen och strimla sönder den i normkritik innan man har vunnit förståelse för den. Det är inte fel med kritisk analys, tvärtom. Men eleverna – och lärarna – måste förstå vad det är de kritiserar innan de kritiserar. Ett uppvärdat bildningsideal förutsätter att lärare får vara lärare. Synen på kunskap som ”samlad information” – där läraren reduceras till en pedagog som enbart ska lära eleven att navigera i informationshavet – är inte förenlig med ett klassiskt bildningsideal. Läraren ska lära ut fakta och kunskap, värdera den, strukturera den hierarkiskt och faktiskt hjälpa eleven till en ökad förståelse om varför viss kunskap är viktigare än annan, på vilka grunder man kan värdera och selektera. Eller som Skolverket konstaterar i en rapport om bildning: ”Den klassiska bildningstanken har inget gemensamt med föreställningen om fri fostran i form av ohämmad utveckling av förmågor som naturen nedlagt i barnet. Föreställningen att förmågorna skulle finnas nedlagda redan från början går stick i stäv med övertygelsen att människan är en varelse som bildar sig.”

6.1 Mer lärarledd undervisning

God läsförståelse är nyckeln till framgång i de flesta av skolans ämnen och grunden för ett livslångt lärande och ett aktivt liv som samhällsmedborgare. Därför är det oroande att internationella kunskapsmätningar visar på svenska elevers bristande läsförståelse. Mycket tyder på att senare decenniernas resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den lärarledda undervisningen har minskat. Sedan 1990-talets början har skolans arbetssätt förändrats i riktning mot mer individualisering genom ökat eget arbete. Forskning pekar på det negativa sambandet mellan denna typ av individualisering och elevernas resultat.

Det totala antalet undervisningstimmar i den svenska grundskolan har minskat över tid, vilket drabbat undervisningstiden i bland annat svenska. Antalet undervisningstimmar i den svenska obligatoriska skolan är också lägre än genomsnittet i de europeiska länderna. Svenska elever har i en internationell jämförelse betydligt färre undervisningstimmar jämfört med andra EU-länder. Vi behöver vända denna utveckling. Kristdemokraterna har länge anslagit medel för en satsning på läsning. Vi välkomnar därför regeringens läslyft.

Vi vill se över vad lärarna faktiskt lägger sin arbetstid på. Utvecklingen under ett flertal år har varit att den faktiska tiden för ämnesundervisning trängs undan av fler och fler uppgifter som läggs på lärarna. Alliansregeringen inledde en satsning på fler lärare i grundskolan och mindre klasser i lågstadiet som gör att utrymmet för en bättre inlärning ökar framför allt i de lägre årskurserna. Fortfarande bedömer vi att det kommer att behövas mer insatser för att värna en god utveckling av läsförståelsen.

Kristdemokraterna vill ge elever mer lärarledd undervisningstid och anslår därför medel till detta syfte. Eftersom det idag råder brist på behöriga lärare kan anslagen

under de första åren användas till att anordna fler platser för kompletterande utbildning för akademiker i andra yrken eller att sponsra deltidsstudier för lärarvikarier med ofullständiga betyg, så att de får legitimation. Kristdemokraterna lägger 260 miljoner kronor årligen på mer lärarledd undervisning 2020–2022.

6.2 Fortbildning i svenska som andraspråk

Många lärare har inte tillräckliga kunskaper i läs- och skrivinläring. De olika lärarutbildningarna under senare decennier har gett olika bra kunskapsbas vad gäller läs- och skrivinläring. I den tidigare lågstadielärarutbildningen låg betoningen på svenskämnet och utbildningen innehöll relativt mycket läs- och skrivundervisning, inte minst metodik. I 1–7-lärarutbildningen, som ersatte lågstadielärarutbildningen, var det en riktlinje att 15 högskolepoäng skulle läggas på grundläggande läs- och skrivinläring. Utbildningen var utformad för att utbilda ämneslärare för de tidigaste skolåren, med inriktning mot exempelvis matematik/natur eller svenska/samhälle. I praktiken arbetar dock lärarna många gånger som klasslärare, oavsett vilken inriktning de läste under studietiden, och undervisar i alla ämnen, inklusive läs- och skrivinläring. Regeringen bör därför utforma ett förslag på hur de lärare som saknar utbildning i läsinläring ska kunna få en kompletterande utbildning i detta. För att ytterligare förstärka vikten av svenska språket vill vi införa en fortbildning för svensklärare i svenska som andraspråk och lägger 200 miljoner kronor årligen på detta inom anslag 1:5.

6.3 Inför en klassikerlista

Att behärska det svenska språket är en nyckel för framgång i samhället. För ett barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om man i hemmet inte talar svenska. Under ett antal år har inriktningen varit att det viktigaste är att barnen läser, inte vad de läser. I ett avseende är det sant, det är viktigt för barns läsutveckling att stimulera all läsning, att inspirera och sporra lusten att läsa. Men denna inställning riskerar att leda till att eleverna inte kommer i kontakt med litteraturhistoriens stora namn. Därmed förlorar de viktig vägledning in i en litterär värld som kan berika livet och utveckla deras egen utveckling och språkliga förmåga. På ett samhälleligt plan riskerar det leda till språklig utarmning, historielöshet och förlorad kunskap om vårt kulturarv. En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även de mindre privilegierade, de som inte fötts in i en bildad miljö med välutbildade föräldrar, genom att erövra kunskap, kan lyfta sig själva och forma ett bättre liv. Om skolan överger denna tanke så nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Om inte skolan generellt erbjuder vägledning in i litteraturhistorien så blir det ett privilegium för dem som får detta med sig hemifrån eller vars föräldrar medvetet valt en skola där detta är ett inslag.

I en tid av mångfald och alltmer individualiserad mediekonsumtion ökar behovet av gemensamma referenspunkter. Kristdemokraterna vill därför införa en klassikerlista. En lista med litterära verk – romaner, noveller, essäer, sagor, dikter, allt ifrån antiken till nutid – men också filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och tagit del av under sin skolgång.

En lista bör gälla för grundskolan. För gymnasieskolan bör listans omfattning vara olika beroende på program, men med en gemensam bas. Det är inte politiker som ska

bestämna vilka verk som ska ingå. Urvalet bör göras utifrån verkets litterära och språkliga kvaliteter samt dess kulturhistoriska betydelse. Det är viktigt att visa både på internationellt som nationellt viktiga verk. Urvalsprocessen bör vara öppen där Skolverket har huvudansvaret men där de litteraturhistoriska och idéhistoriska institutionerna vid våra universitet spelar en stor roll. Önskvärt är också att Svenska Akademien är involverad.

6.4 Utbildningsträffar för föräldrar

Föräldrarna är de viktigaste personerna för ett barn. Under barnens småbarnsår erbjuds alla föräldrar föräldrautbildning via barnhälsovården. Kristdemokraterna menar att det är viktigt att kunna erbjuda föräldrar stöd även när barnen blivit lite större. Om föräldrar kan få stöd i sin uppgift att vara förälder kan det förebygga både psykisk ohälsa och sociala problem. Det kan därför vara en hjälp för föräldrarna att få kunskap om barnets naturliga utvecklingsfaser i olika åldrar. Vi menar också att föräldrar ska få stöd i att hjälpa sina barn att klara skolans krav.

Det offentliga ska stödja föräldrars möjlighet till delaktighet i sina barns skolgång och liv. Därför föreslår vi en satsning på att alla skolor mer aktivt ska involvera föräldrarna i barnens lärande. Denna satsning handlar bland annat om särskilda utbildningsträffar för föräldrar där skolhuvudmännen ska erbjuda konkreta verktyg för föräldrarna att stötta sina barn. Experter och tolkar ska kunna involveras vid behov. Träffarna ska ske utanför skoltid så att så många föräldrar som möjligt kan delta. Vårt förslag innebär att dessa träffar förläggs första året på varje stadium, det vill säga en träff i ettan, en i fyran och en när barnet börjar sjuan.

I samband med sådana träffar finns också möjlighet att tala om vad som är skolans uppgift respektive vad som är familjens uppgift. Ett föräldrakontrakt upprättas där föräldrarnas och skolans olika roller och ansvar tydliggörs.

När rollerna är tydliggjorda kommer lärare och rektorer få bättre möjligheter att sköta sina arbetsuppgifter. Det finns goda exempel på hur tonåringar på glid kunnat få ordning på sin tillvaro när föräldrar och skola samarbetar.

Målet med Kristdemokraternas förslag om utbildningsträffar är att involvera alla föräldrar i sina barns skolgång – inte bara de föräldrar som är resursstarka. Extra medel ska därför gå till skolor med stor andel hushåll med låg utbildning och utländsk bakgrund. För denna reform lägger Kristdemokraterna 60 miljoner kronor per år 2020–2022.

7 Rättvisa betyg

Betyg är ett viktigt verktyg för att ge elever och föräldrar information om hur eleven förhåller sig till skolans kunskapsmål. Betygen ska vara tydliga och bidra till att elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, att resultaten kommuniceras med hemmet och stöd sätts in tidigt. Skolverkets genomgångar har visat att den genomsnittliga betygsnivån i grundskolan och gymnasieskolan har ökat samtidigt som olika kunskapsmätningar visar att kunskapsnivån i de studerade ämnesområdena i grundskolan och gymnasieskolan inte har höjts utan snarare sjunkit. Om betyg får

användas som konkurrensmedel mellan skolor riskerar det skapas en press uppåt på betygen.

Nationella prov ges idag i grundskolans årskurser 3, 6 och 9 samt en gång i gymnasiet. Vi är positiva till de nationella proven eftersom de ska vara stöd för likvärdig och rättvis bedömning för betygssättning, samt ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapskraven uppfylls på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå. Idag är det oftast läraren själv som rättar de nationella proven. Skolinspektionen har under tre år utfört en viss central rättning av nationella prov för grundskolan och gymnasieskolan. Omrättningen av proven visar att det finns stora skillnader i bedömningen av uppsatser eller längre självständiga författade redogörelser. Skillnaderna är således störst där lärarens bedömningsutrymme är stort. Skolornas egna lärare sätter oftare ett högre betyg på proven än vad omrättarna gör. Även det omvända förekommer, men är inte lika vanligt. Skillnaderna finns över hela betygsskalan, men är allra vanligast när det gäller höga provbetyg.

Vi menar att det är viktigt att öka likvärdigheten i bedömningen av de nationella proven. År 2022 ska de nationella proven vara digitala och extern bedömning av proven ska vara möjlig, det är ett viktigt steg i den riktningen. De nationella proven ska utgöra ett stöd vid betygssättning men läraren ska även fortsättningsvis beakta resultat på egna prov, uppgifter och annat vid betygssättning. Det är viktigt att alla skolor har ett systematiskt kvalitetsarbete för att säkerställa en likvärdig betygssättning. Skolverket bör därför ta fram en modell för hur betygen ska korreleras mot resultaten i de nationella proven, inte på individnivå men väl på gruppnivå för respektive skola. Regeringen måste säkerställa att Skolverket fortsatt verkar för att stötta och följa dessa processer.

8 Aktivt och fritt skolval för alla

Kristdemokraternas utgångspunkt är att föräldrar och elever har en grundläggande rätt att välja skola. Vi anser att det offentliga ska erbjuda föräldrar och elever möjlighet att fritt välja den skola som passar bäst, eller välja bort den skola som inte fungerar – oavsett om skälet bakom valet är skolans kvalitet, mobbning, pedagogisk inriktning, lärarnas bemötande eller något annat.

Ett skolsystem som medger valfrihet och mångfald kan, under rätt förutsättningar, vara kvalitetsdrivande. Det finns också starka rättviseargument för fritt skolval. Det är betydligt lättare för ekonomiskt svagare familjer att välja en skola än att köpa en bostad i det område där den bra skolan ligger. En förutsättning för fritt skolval är rätten att etablera skolor. Utan rätten att etablera blir det fria skolvalet bara en chimär. Alla skolor som uppfyller de uppställda kraven vad gäller pedagogisk kvalitet ska ha rätt att starta verksamhet. En stor öppenhet ska finnas för olika skolor – om de är privata aktiebolag, idéburna, kooperativ eller offentligt drivna är inte det intressanta. Det väsentliga är kvaliteten i verksamheten och hur de olika skolorna bidrar till att ge eleverna en bra utbildning och en trygg och positiv skolgång.

Lika villkor för olika driftsformer ska eftersträvas. Friskolor ska inte betraktas som komplement till den kommunala skolan, utan som skolor som ska verka på samma villkor. Friskolor är den grundläggande förutsättningen för att föräldrar ska kunna välja en skola som passar dem och deras barn. Kristdemokraterna strävar inte efter att friskolorna ska uppnå en viss andel av skolorna eller att en viss andel elever ska gå i en

skola med fristående eller offentlig huvudman. Hur många skolor som ska finnas av den ena eller andra sorten ska styras av föräldrar och elevers val. För att uppnå detta krävs att alla skolor möter lika villkor och krav samt att föräldrar och elever kan göra informerade val baserade på korrekt information om skolornas inriktning, resultat och kvalitet.

Föräldrar har dock olika förutsättningar att tillgodogöra sig information om vilken skola som är bäst för ens barn. Att inte kunna tala det svenska språket kan till exempel vara ett sådant hinder. Vi anser därför att aktivt skolval bör införas, där föräldrar och barn aktivt måste ta ett aktivt beslut om val av skola. Kommunernas bär därför ett ansvar för att informera om och bistå med material på olika språk om de skolor som finns att välja inom kommunen. På så vis ökar föräldrars möjlighet att välja skola utifrån samma förutsättningar.

8.1 Lika villkor för alla skolor

Alla elever, oavsett vilken skola de valt eller vilken huvudman som driver skolan, ska erbjudas så lika villkor som möjligt. Likabehandlingsprincipen, att fristående och kommunala skolor ska ha lika villkor för att bedriva sin verksamhet, är viktig. Det är skolans kvalitet, inte driftsformen eller vem som är huvudman, som ska avgöra skolans vara eller icke vara.

Vad är då god kvalitet? Enligt vår mening är en bra skola en skola som hjälper varje elev att utvecklas så långt som möjligt utifrån elevens egna förutsättningar. Eftersom elever är olika och har olika förutsättningar kan olika skolor vara bra för olika elever. Vi tror inte på devisen att "one size fits all". Alla elever ska behandlas lika i det avseendet att de ska möta och bedömas utifrån samma kunskapsmål – samma normer och samma krav. Men vägarna, metoderna för att nå målen kan se olika ut. Därför behövs mångfald på skolområdet och det är viktigt att skolor behandlas lika.

Ett område där det behövs tydligare regler gäller skolskjuts. Idag är kommunerna endast skyldiga att erbjuda skolskjuts till kommunal skola, även om det finns en friskola som ligger närmare elevens hem. Kommunerna har olika regler för när skolskjuts ska beviljas. Därför bör en allmän princip anges för när en elev är berättigad till skolskjuts.

Skolverket har rapporterat om minskad likvärdighet mellan olika skolor och mellan elever. Minskad likvärdighet mellan skolor är ett problem eftersom det innebär att elever inte ges likvärdiga möjligheter att nå sin fulla potential. Men om minskad likvärdighet enbart beror på att de bästa skolorna blivit bättre vore det en sak. Tyvärr är det inte så. Problemet är att det finns skolor som blivit sämre, där uppemot hälften av eleverna går ut utan gymnasiebehörighet. Det kan finnas flera olika förklaringar till att en enskild skola uppvisar bristande resultat, exempelvis att skolan tagit emot många nyanlända flyktingbarn. Det viktiga är att lyfta de svaga skolorna, inte att hålla tillbaka de bra. Men de riktigt dåliga skolorna som är mycket svåra att förbättra, är det bättre att Skolinspektionen fattar beslut om att stänga. För de barn som då tvingas byta skola kan detta i och för sig vara ett bekymmer men vi menar att det måste vara bättre att få gå färdigt sin utbildning i en skola som håller hög kvalitet än att gå kvar i en dålig skola. Vi menar även att vetskapen om att skolor som inte håller måttet kan läggas ner kan få till följd att man tidigare tar tag i skolans problem.

9 Förändringar av undervisningen

9.1 Idrott i skolan

Svenska elever har mindre schemalagd idrott än eleverna i många andra europeiska länder. Enligt timplanen ska grundskolan ha totalt 600 idrottstimmar. Men skolorna har stora möjligheter att bestämma detta själva. De kan både minska antalet med 20 procent och lägga in fler idrottspass. Detta innebär stora skillnader över landet och mellan och inom kommuner. Därför borde det inte vara upp till varje skola att göra ett val om att ha mer idrott utan istället läggas in i timplanen. Vi har föreslagit att undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa i grundskolan ska utökas från 500 idrottstimmar till 700. Det är därför glädjande att regeringen nu går oss halvvägs till mötes och föreslår ytterligare 100 timmars idrott. Vi vidhåller dock vårt krav om totalt 700 idrottstimmar, d.v.s. ytterligare 100 timmar idrott. Vi vill också att det preciseras hur fördelningen ska se ut mellan årskurserna. Samtidigt minskas timmarna för elevens val. Målet på sikt är att det ska vara idrott med fysisk aktivitet på schemat varje dag.

Tyvärr har ”idrott och hälsa” blivit allt för teoretiserat. Det behövs därför ett förtydligande i skollagen med avseende på att idrott ska innebära ”fysisk aktivitet” och mindre teori.

I Bunkeflostrand i Malmö studerade forskare under nio år med start 1999 effekterna på 200 barn som fått mer motion och idrott i skolan. En grupp elever har haft daglig schemalagd fysisk aktivitet under 45 minuter jämfört med kontrollgruppen som fick ha idrott två gånger per vecka.

Slutrapporten⁵ visar att 96 procent av eleverna i den grupp som haft daglig fysisk aktivitet klarade grundskolans mål och uppnådde behörighet för gymnasieskolan. Bland de som hade idrott två gånger i veckan var motsvarande siffra 89 procent. Det är framförallt pojkarnas resultat som påverkas. Siffrorna för pojkarna är 96 respektive 83 procent. Pojkarna med daglig fysisk aktivitet hade dessutom signifikant högre betyg i svenska, engelska, matematik samt i idrott och hälsa än de övriga pojkarna.

I januari 2017 presenterades ytterligare kunskap om hur viktigt det är med mer idrott i skolan. I en doktorsavhandling finns en korrelation mellan daglig idrott i skolan och fysiska förbättringar och bättre skolresultat. Fysiskt blir frakturerna färre, muskelmassan större och skolresultatet anmärkningsvärt förbättrat, framför allt hos pojkarna. Behörigheten till gymnasiet ökade med sju procentenheter, från 88 till 95 procent och slutbetyget i nian ökade i snitt med 13 poäng, vilket motsvarar ett betygssteg i tre ämnen⁶. Dessutom fick flickorna en ökad benmassa. Nyligen publicerades även en studie ifrån Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) i Stockholm som baseras på data från mer än 350 000 svenskar i åldern 18–74 år.⁷ Studien visade att varannan yrkesverksam svensk har en hälsofarligt dålig kondition. Försämringen visar sig tydligast i grupperna män, yngre vuxna, lågutbildade och boende i landsbygds-län.

Den här kunskapen belyser vikten av att skapa förutsättningar för ökad fysisk aktivitet inom skolan för att lägga grunden för goda hälsovanor. De barn som har föräldrar med en god ekonomi klarar sig i regel bra. De som framför allt halkar efter kunskapsmässigt – och hälsomässigt – lever inte sällan i ekonomiskt och socialt utsatta

⁵ <http://www.vetenskaphalsa.se/mer-idrottsundervisning-i-skolan-ger-bättre-betyg/>.

⁶ <https://www.sydsvenskan.se/2017-01-14/pojkar-bli-bättre-i-skolan-av-idrott>.

⁷ Elin Ekblom-Bak et al, Decline in cardiorespiratory fitness in the Swedish working force between 1995 and 2017, *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2018.

sammanhang. Inte minst för dem måste forskning kring vikten av fysisk aktivitet leda till slutsatser när det gäller utformningen av skolan.

9.2 Ökade möjligheter att läsa programmering

Vi vill att programmering och digital kunskap ska vara en del av undervisningen i grundskolan. Att ha en grundläggande kunskap i programmering bidrar till förståelse för hur all digital teknik och inte minst hela internet fungerar och är uppbyggt. Det är också starkt kopplat till logiskt tänkande och matematik. Framöver kommer kunskaper i programmering att bli allt viktigare, såväl på arbetsmarknaden som för vår ekonomi och samhället i stort. Ett större fokus på programmering i grundskolan skulle även leda till ett ökat intresse bland unga för teknik och få fler att söka sig till t.ex. ingenjörutbildningar i framtiden. Dessutom finns en stor brist på programmerare, inte minst kvinnliga programmerare.

Vi vill säkerställa att alla barn får med sig kunskaper om och färdigheter i programmering från den svenska skolan. Vi anser att regeringens förslag och åtgärder inte är tillräckligt långtgående för att uppnå det målet och att viktiga delar saknas, exempelvis att rusta lärarna med den kompetens som krävs.

Vi föreslår därför att man ska införa programmering i grundskolan på samma villkor som för textil- och träslöjd. I mellanstadiet skulle då alla elever ha programmering i en termin precis som systemet med trä- och textilslöjd för att sedan välja något av de tre ämnena i högstadiet. Detta skulle med stor sannolikhet leda till att allt fler skolelever, genom mötet med det tekniska ämnet, söker sig till ingenjörutbildningar, vilket Sverige är i stort behov av.

9.3 Distans- och fjärrundervisning

I ett allt mer digitaliserat samhälle är det viktigt att ta tillvara de möjligheter som finns för distans- och fjärrundervisning. Det kan exempelvis gälla elever i glesbygd, elever med ett minoritetsspråk som modersmål, elever med ett på bostadsorten ovanligt hemspråk, turnerande elitidrottare, elever med utlandsarbetande föräldrar eller hemmasittare.

Distansundervisning innebär att lärare och elever är skilda åt i tid och rum och syftar till att hjälpa utlandssvenska elever att fullfölja sin undervisning. I fjärrundervisning sitter läraren på ett ställe samtidigt som eleverna är på ett annat ställe och undervisning sker i realtid via videouppkoppling. Där eleverna sitter skall det även finnas någon vuxen person från skolan.

Skollagen behöver möjliggöra fjärrundervisning i högre grad, bland annat för att elever ska kunna beredas hemspråksundervisning vid de tillfällen som det inte finns tillräckligt många elever med samma språk för att kommunen ska tvingas erbjuda det. Utökad möjlighet till fjärrundervisning skulle förhindra att kommuner slingrar sig ur kravet på hemspråksundervisning med hänvisning till att det inte finns hemspråkslärare att få tag på, eller att de fem elever som finns i kommunen med det aktuella hemspråket är för spridda åldersmässigt för att det ska vara möjligt att bedriva undervisning i grupp.

Den regel om fjärrundervisning som idag finns i skollagen tillåter inte att någon eller några elever finns i samma lokal som läraren, vilket innebär en onödig komplikation. Det kan ju mycket väl finnas en behörig lärare på samma ort, men för få elever för att

det ska bli en undervisningsgrupp just där. Något som medför att undervisningen endast får bedrivas om alla fjärrelever deltar via datorn, i annan lokal än läraren.

En utredning föreslår en förändring när det gäller definitionen om distansundervisning till att man kan vara skild i tid och rum. Utredningen föreslår att distansundervisning ska definieras som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare kan vara åtskilda i både rum och tid.

En sådan förändrad definition skulle bidra till att fler elever skulle kunna få undervisning av behörig lärare. Vi förväntar oss därför att regeringen snarast lägger en proposition med sådan innebörd, för att möjliggöra för elever att få undervisning av behörig lärare oavsett storleken på undervisningsgruppen och om läraren finns på samma ort.

10 Studie- och yrkesvägledning

Mycket skulle vinnas genom att ge barn och ungdomar en bredare och mer mångfasetterad bild av den bredd av yrkesinriktningar som arbetslivet erbjuder. Det kan vara för sent att i årskurs 9 inför gymnasievalet börja fundera över vilket som är drömyrket, hur man kan nå dit och vilka andra alternativ som skulle kunna vara tänkbara om talang och fallenhet inte räcker till. Det är därför bra att detta inleds redan på lågstadiet i många skolor, exempelvis genom att föräldrar kommer och berättar om sitt jobb. Återkommande presentationer av företrädare för olika yrken kombinerad med den nu återinförda praon är också viktigt men borde i större utsträckning kompletteras med möjligheten till fler möten med studie- och yrkesvägledare i grupp och enskilt. Det skulle ge barn och ungdomar en bättre helhetsbild av arbetsmarknaden och olika valmöjligheter. På så sätt skulle fler elever kunna undvika felval till gymnasium och högre utbildning och snabbare komma ut i arbetslivet.

Studie- och yrkesvägledarnas uppdrag behöver förändras. Idag uppfattas det till stor del att ge eleven vägledning fram till drömyrket, oavsett personliga förutsättningar eller arbetsmarknadens behov. Vägledningen behöver i högre utsträckning vara att utifrån elevens/studentens intresse och fallenhet hitta lämplig studie- och yrkesutbildning kopplat till arbetsmarknadens behov. Informationen behöver starkare kopplas till inom vilka sektorer och yrkesområden det finns möjligheter att få jobb. Som nämnts ovan kan de medel om en miljard per år som kristdemokraterna anslår till fler anställda i skolan användas till studie- och yrkesvägledare om skolledaren så önskar.

I det livslånga lärandet har studie- och yrkesvägledningen stor betydelse även inom vuxenutbildningen.

11 Gymnasiala yrkesutbildningar och yrkeshögskolan

Sverige står inför en stor kompetensbrist inom i stort sett alla yrken, inte minst inom industri och hantverk. Inom dessa områden finns många arbetstillfällen. Tyvärr är det allt för få ungdomar som väljer ett yrkesinriktat program i gymnasiet. Många unga har en felaktig bild av vad det innebär att jobba på en verkstad eller en industri. Därför är studiebesök och praon viktiga tillfällen att ge en mer nyanserad bild. Det behöver i

informationen till ungdomarna och framgå att en yrkesutbildning ofta ger garanterat jobb efter utbildningen, ofta även sommarjobb under studietiden.

12 Lärling

Som lärling får man samma kunskaper och yrkesexamen som de elever som läser yrkesprogrammet i skolan men man lär sig på ett annat sätt genom att man deltar i det riktiga arbetet på en arbetsplats. Halva tiden tillbringas i skolan för att tillgodogöra sig de gymnasiegemensamma ämnena. Fördelen med lärlingsprogram är att man under sin utbildning får både erfarenheter och kontakter i arbetslivet, något som kan göra det lättare att ta sig in på arbetsmarknaden.

Som lärling får man lära sig att ta ansvar, lära sig vad som gäller på en arbetsplats och samtidigt ha skolan som stöttar vid behov.

En rapport från Skolverket visar att nio av tio som gått en lärlingsutbildning får jobb⁸. Det kan jämföras med en SCB-studie från 2015 som visade att 71 procent av eleverna som avslutat en yrkesutbildning våren 2014 hade ett arbete tio månader efter utbildningen. Kristdemokraterna anser där för att det är viktigt att ge lärlingsutbildningarna tydligare marknadsföring och betona hur viktiga det är för att snabbt komma ut på arbetsmarknaden.

13 Trygg miljö

Lärare och elever har rätt till en lugn, säker och trygg arbetsmiljö. Skolhuvudmännen har huvudansvaret för skolmiljön – att förebygga och förhindra risker för olycksfall eller sjukdom samt att skapa en god miljö för lärande.

I många skolor finns stora brister vad gäller ordning och trygghet. Alltför många elever mobbas eller kränks. Lärare har svårt att genomföra undervisningen på grund av stök i klassrummet och det förekommer också att lärare hotas av elever. Det förekommer även hot både från elever och från deras föräldrar. Skollagen ger lärare och rektorer befogenheter att ingripa mot elever som stör ordningen och inte respekterar de gällande ordningsreglerna. Med stöd av lagen kan lärare och rektor besluta om utvisning från klassrummet, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål.

Ordning, arbetsro, mobbning och kränkningar har diskuterats så länge det har funnits skolor. Tecknen på att situationen i skolan i vissa avseenden har förvärrats måste tas på allvar. Ska skolmiljön för eleverna förbättras och läraryrket stärkas så att de bäst lämpade lockas till yrket måste det råda balans mellan lärarnas befogenheter, elevernas inflytande och föräldrarnas ansvar för sina barn.

I nuläget riktar skollagen krav på rektor och huvudman vad gäller ansvar för god arbetsmiljö och trygghet, men inte på elever och vårdnadshavare. Vi anser att det behöver tydliggöras vilket ansvar eleverna – och vårdnadshavarna – har för att skolans ordningsregler respekteras, samt vilka befogenheter lärare och annan skolpersonal har för att upprätthålla ordning och studiero. Detta bör ges regeringen tillkänna.

⁸ <https://skolvarlden.se/artiklar/larlingsutbildning-leder-till-jobb>.

Arbetsmiljölagen gäller även skolan. I 3 kap. 4 § framgår att arbetsgivare och arbetstagarare gemensamt ska verka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Lagen säger följande: ”Arbetstagararen skall medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.”

Men arbetsmiljölagen tar huvudsakligen sikte på den fysiska arbetsmiljön och åtgärder för att minska risken för olyckor, i exempelvis slöjd-, idrotts- och kemiundervisning eller i samband med praktik. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet, studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling. Det är ett lagkrav att rektor ska besluta om ordningsregler på varje skolenhet, som ska utarbetas under medverkan av eleverna. I dessa ordningsregler bör det beskrivas vilka sanktioner som ska gälla för den elev som bryter mot dessa regler. När en elev vid upprepade tillfällen och allvarligt bryter mot ordningsreglerna är det centralt att skolan och vårdnadshavare samarbetar för att lösa problemen. Föräldrar har ansvar för sina barn, även under skoltid. För länge har utgångspunkten varit att varje problem som rör barn och unga ska lösas av skolan och lärarna.

För att tydliggöra elevernas ansvar för den fysiska miljön, bör den som medvetet saboterar miljön delta i att återställa skadan. Den som klottrar ska tvätta bort klotter. Den som spottar snus i taket ska tvätta bort snus från taket. Det finns ingen värdeneutral uppfostran och ingen värdeneutral kultur. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svaga lider. Ett samhälle där uppfattningen om vad som är rätt och orätt skiljer sig från person till person. Det som de flesta av oss ser som goda normer, till exempel människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde samt solidaritet med svaga och utsatta, har en djup förankring i den judisk-kristna etiken. Skolans ansvar är att förankra denna värdegrund hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling. I detta ligger också arbetet mot mobbning och kränkande beteende. Det borde vara en självklarhet att alla elever ska kunna känna sig trygga och uppskattade men så är det inte idag. Ett ständigt pågående aktivt arbete mot mobbning, könsdiskriminering och rasism i skolan ska vara en självklarhet. Som vi skriver ovan vill Kristdemokraterna att det ska vara obligatoriskt för skolhuvudmännen att enbart ha evidensbaserade antimobbingsprogram.

13.1 Den fysiska miljön

Den fysiska miljön är viktig för att upprätthålla respekten för skolan som institution och det arbete som elever och lärare utför där. Det är rimligt att ställa samma krav på skolmiljön som på arbetsmiljön på andra arbetsplatser. Tyvärr har inte alla kommuner klarat av att prioritera skolan som arbetsplats och lokalerna har på sina håll förfallit bortom det rimliga gräns.

På vissa skolor undviker elever att använda skolans toaletter. Detta gynnar naturligtvis inte skolprestationerna. Ofräscha toaletter är också en faktor som drar ner det allmänna intrycket av skolmiljön.

Inom sociologin talar man ibland om den så kallade ”broken windows theory” och syftar då på den negativa inverkan små tecken på förfall kan ha på ett helt område. Om en trasig fönsterruta inte byts ut inom rimlig tid kommer människor som rör sig i området att börja uppfatta det som otryggt, samtidigt som sannolikheten för ytterligare

skadegörelse ökar. Detta skapar en negativ spiral där hela området förslummas. För att undvika sådana negativa spiraler är det viktigt att snabbt åtgärda klotter och skadegörelse. Om man låter en del av skolan vara trasig eller ofräsch sprider sig förfallet lätt till hela skolmiljön. Om snuset får sitta kvar i taket är risken stor att det också hamnar snus på golvet, att papperskorgen slås sönder och så vidare. Det är viktigt att Arbetsmiljöverket kontinuerligt gör inspektioner för att upprätthålla en god skolmiljö. Nolltolerans mot klotter, skadegörelse i skolorna ska råda.

14 Skolor med stora utmaningar

Bra skolor är avgörande för en god utveckling – oavsett var i landet man bor, oavsett i vilken stadsdel man går i skolan. Särskilt viktig är det att skolan fungerar för elever som kommer från hem som saknar studietradition eller där föräldraengagemanget brister. En trygg och lugn skolmiljö är en förutsättning för lärande. I alltför många skolor präglas vardagen av bråk och oro och det är framför allt de elever som har sämst förutsättningar att klara skolan som drabbas hårdast. Kristdemokraterna vill skapa bättre arbetsro i skolan både genom att klargöra lärarnas befogenheter och genom att öka uppföljningen av elevernas uppträdande. Detta gäller generellt för alla skolor i landet men är kanske som viktigast i områden som är oroliga. Skolan ska vara ett tryggt ställe att vara på för alla barn, även för dem som växer upp i utanförskapsområden. Skolan är också avgörande för att lyckas med integrationen och för att förebygga såväl utanförskap som kriminalitet. Rikspolischefen har i en skrivelse från november 2018 pekat ut behov av att andra delar av samhället kliver fram i utsatta områden. Kristdemokraternas prioriteringar med satsningar på skolan med ökade resurser, men också bättre metoder att sätta ramar och visa på konsekvenser är viktiga delar i det arbetet.

Nyanlända elever ska ges samma möjligheter att tillgodogöra sig kunskapskraven i skolan. Att skolan skyndsamt kan göra en bedömning av elevens kunskaper när hon eller han kommer till skolan, och därigenom snabbt kunna placera eleven i lämplig årskurs och undervisningsgrupp är en nyckel till att eleven ska kunna tillgodogöra sig undervisningen. Skolan måste också undvika att eleverna blir kvar i så kallade förberedelseklasser, utan måste kunna stödja språkutvecklingen på annat sätt.

Kunskapsresultaten för elever som har invandrat till Sverige efter skolstart har sjunkit under senare år. Detta har sin förklaring i att många nyligen anlänt till Sverige, att de är äldre när de kommer hit samt att de har mycket bristfällig utbildning bakom sig. Andelen elever som inte får tillräckligt bra betyg för att bli behöriga till gymnasieskolan ökade från drygt tio procent 2006, till drygt 17,5 procent 2017, men sjönk 2018 till 15,6 procent. Enligt Skolverket kan en stor del av den försämrade gymnasiebehörigheten över tid förklaras av en ökande andel elever som invandrat efter ordinarie skolstart och att denna elevgrupp haft en sämre resultatutveckling än andra elever.

Behörigheten skiljer sig också beroende på migrationsbakgrund. Skillnader finns men är mindre mellan elever med svensk bakgrund (90,9 procent), elever med utländsk bakgrund födda i Sverige (86,1 procent) och elever som invandrat före skolstart (84,8 procent). Behörigheten är däremot betydligt lägre bland elever som invandrat i årskurs 1–5 (67,3 procent). Lägst är behörigheten bland nyanlända (28,4 procent). I den

elevgruppen ingår elever som invandrat de senaste fyra åren och elever som saknar uppgift om personnummer.⁹

Rektorerna bör ha långtgående befogenheter för att prioritera om i timplanen för nyanlända så att målen i första hand nås i de viktigaste basämnena. För att ge nyanlända elever rätt till kunskap och samma chans att nå kunskapsmålen är det även rimligt att utreda om skolplikten för dessa elever ska kunna förlängas, även efter att eleven fyllt 18 år, eftersom tiden är en så betydelsefull inlärningsfaktor, alternativt att en särskild skolform införs för sent anlända elever, i syfte att ge alla så goda förutsättningar som möjligt att gå ut skolan med godkända betyg och komma vidare i utbildningssystem eller arbetsliv.

För att stödja språkutvecklingen och möjligheterna att nå kunskapsmålen hos nyanlända och andra elever med svenska som andraspråk föreslår Kristdemokraterna en kompetenssatsning för svensklärare inom svenska som andraspråk. Reformen kostar 200 miljoner kronor årligen 2020–2022.

Skolor med många elever med svenska som andraspråk gynnas också av den utveckling av satsningen på karriärlärartjänster som Kristdemokraterna tillsammans med övriga allianspartier införde. En del av karriärlärartjänsterna ska riktas mer till utsatta områden.

För att underlätta för nyanlända med lärarkompetens att snabbt komma in i skolans verksamhet ser vi att flera av lärarnas kringuppgifter kan utföras av nyanlända lärare för att dels avlasta lärarna och dels underlätta för den nyanlände att lära sig svenska och det svenska skolsystemet. På så sätt kommer de in och lär sig den svenska skolan och är delaktiga i arbetet utan att ha samma ansvar som en lärare. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Asylsökande försätts i dag i en lång väntan på handläggning av sin asylansökan och en lång tid av ovisshet och passivitet som följd. Vi ser därför behovet av att från dag ett redan på asylboenden förlägga sfi och undervisning i samhällsorientering för nyanlända över 18 år. En kraftigt kortad etableringstid är något som är bra för både den enskilda människan och samhället i stort. Vi vill därför införa ett krav på att en asylsökande som är över 18 år ska delta i 15 timmars sfi och 9 timmars samhällsorientering i veckan. Kristdemokraterna menar att avklarade eller pågående sfi-studier ska vara ett krav för att nyanlända ska vara berättigade försörjningsstöd eller annan ersättning. Undantag ska ges för personer som inte bedöms kunna delta i undervisningen.

15 En samlad barn- och ungdomshälsa och elevhälsogaranti

En god kunskapsutveckling kräver en bra skolmiljö och elevhälsa. Eleverna som mår bra lär sig bättre. En väl utvecklad elevhälsovård främjar också det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos barn och unga. Elevhälsan måste rustas långsiktigt för att bättre kunna möta och stödja barn och unga med psykisk ohälsa.

Under alliansregeringens tid infördes ett statsbidrag för att stärka elevhälsan. Trots detta har mer än var tredje grundskola och nästan varannan gymnasieskola fått påpekande från Skolinspektionen om brister som rör elevhälsan. Enligt Inspektionen för

⁹ <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-09-27-fler-elever-behoriga-till-gymnasiet>.

vård- och omsorgsanalys förekommer det brister bland landets huvudmän när det gäller kännedom om vårdgivaransvaret för elevhälsan. Detta har varit ett problem under flera år, trots att försök har gjorts för att åtgärda bristerna genom vägledningar.

Kristdemokraterna vill därför stärka elevhälsan långsiktigt genom att:

- Ge regionerna ett samlat uppdrag för hela barn- och ungdomshälsovården. Det innebär att den medicinska elevhälsan inte längre ska ha skolan som huvudman. Skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykologer bör finnas i verksamheterna men bör ha samma huvudman som övrig vårdpersonal för barn. En samlad barn- och ungdomshälsa ska syfta till att öka tillgängligheten till vårdcentralerna, elevhälsan och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Det är avgörande att, i ett tidigare skede än idag, fånga upp barn som mår dåligt.
- Skolan har fortsatt huvudmannaskap för specialpedagoger och speciallärare. Den samlade barn- och ungdomshälsovården ska ha ett nära samarbete med skolledning, lärare, specialpedagoger och kommunernas socialtjänst. Fler kompetenser behöver finnas i de ungas skolmiljö för att stärka det hälsofrämjande. Fysioterapeuter och arbetsterapeuter är exempel på kompetenser som kan bidra till en bättre hälsa.
- Införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje dag.

Det finns även goda skäl att inkludera fler professioner i elevhälsan, såsom fysioterapeuter och arbetsterapeuter för att i ett tidigt skede ge ändamålsenligt stöd till elever som uppvisar tecken på exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättning som adhd eller add.

Regeringen gör en neddragning på elevhälsan om 5 miljoner kronor. Den säger vi nej till och avsätter dessutom 380 miljoner kronor per år för att stärka elevhälsan och samla uppdraget för barn- och ungdomshälsovården. Det innebär i förlängningen också att resurser inom den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri kan frigöras och användas för de barn och unga som har mer omfattande behov. Vi välkomnar utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård (dir. 2019:49) och dess kommande förslag runt hur samordningen ska stärkas kring barn- och ungdomshälsan.

15.1 Bättre undervisning i sex och samlevnad

Ungdomar och unga vuxna behöver få kunskap om preventivmedel och säkrare sex, men också om rätten till sin egen kropp och att våga säga nej. Det är viktigt att skapa medvetenhet kring de risker för sexuellt överförbara sjukdomar som oskyddat sex och många partners är förknippade med. Det är därför viktigt med sex- och samlevnadsundervisning i skolan, och kanske är det ännu viktigare än tidigare eftersom barn och unga idag i allt större utsträckning tar intryck av pornografin. Samtal om relationer och sex, respekt för varandra och hur vi behandlar varandra är av stor vikt för hur flickor och pojkar relaterar till varandra. Även frågor runt könsidentitet är viktiga att kunna hantera. Lärarna behöver därför ökad kompetens i undervisning av sex och samlevnad. Vi vill därför göra det till en obligatorisk del av lärarutbildningen. Alla lärare bör kunna ta upp frågor av detta slag som en del av värdegrundsuppdraget/arbetet.

Vi vill också göra ungdomsmottagningarna delaktiga i skolans sexualundervisning eftersom ungdomsmottagningarnas personal är mer vana att tala om dessa frågor.

15.2 Arbete med självmordsprevention inom skolan

Ett skolbaserat suicidpreventivt arbete som har varit framgångsrikt är ”The TRUST (To Reach Ultimate Success Together) Program” som initierades i Miami under slutet av 1980-talet. Syftet med programmet var att minska narkotikaanvändningen och den psykiska ohälsan bland unga i Miami. En stor mängd kuratorer anställdes vid Miamis skolor med målet att ha en kurator per 275–400 elever. Kuratorerna undervisar eleverna i livskunskap med syftet att ge ungdomarna verktyg att lösa en del av de livsproblem de ställs inför under sin uppväxt. Den höga kuratorstätheten skapar också en trygghet för eleverna genom att de veta att de alltid kunde vända sig till kuratorn när de behöver hjälp. Därtill tränas lärarna i Miami regelbundet i att känna igen varningstecken för när unga mår dåligt.

Folkhälsomyndigheten har i en litteraturöversikt (Utblick Folkhälsa) visat att skolbaserad prevention kan minska suicidförsök och suicidtankar, men belyser samtidigt att få skolbaserade program är utvärderade med randomiserade kontrollerade studier (RCTs), som ger det säkraste vetenskapliga underlaget vid utvärderingar av effekten av en insats. Baserat på de positiva effekterna av TRUST-programmet i Miami bör det på lämpligt sätt prövas att genom en RCT utvärdera effekten av skolbaserade suicidpreventionsprogram i Sverige. Detta bör ges regeringen tillkänna.

16 Mer valfrihet och stärkt kvalitet i barnomsorgen

Förskolan har byggts ut i mycket snabb takt. En stor andel barn i Sverige tillbringar nu den största delen av sin vakna tid en vanlig vardag i förskolan. År 2018 var nästan 85 procent av alla 1–5-åringar inskrivna i förskolan, vilket motsvarar 518 000 barn. Det är därför angeläget att förskolan håller högsta klass. Barnomsorgspolitiken har dock under de senaste årtiondena i stor utsträckning fokuserat på tillgången till förskolan snarare än kvaliteten på verksamheten. Resultatet har bland annat blivit allt större barngrupper.

För att alla föräldrar ska hitta ett alternativ som passar just dem och deras barn måste det finnas en väl utbyggd barnomsorg med olika alternativ. Vi vill att det ska finnas en mångfald av barnomsorgsformer med olika inriktning och huvudmän: förskolor, familjedaghem, öppna förskolor och fritidshem. Det ställer krav på att kommunerna kan erbjuda likvärdiga villkor för alla godkända barnomsorgs- och förskoleverksamheter.

Vi vill förbättra kvaliteten i barnomsorgen, där barnens behov och rättigheter utgör grunden. Målet för förskolan och annan barnomsorg bör vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling. Målet för oss är att föräldrarna ska kunna välja den omsorg som är bäst för deras barn, att det finns olika barnomsorgsformer samt att all barnomsorg håller hög kvalitet. Minskade barngrupper och bättre förutsättningar för familjedaghem är prioriterade delar i detta arbete. Valfriheten i sig och konkurrensen mellan olika barnomsorgsformer gynnar kvaliteten.

16.1 Värna och utveckla barnomsorgspengen – även för egna barn

Barnomsorgspengen finns sedan den 1 juli 2009. Syftet med denna är att öka föräldrarnas valfrihet och möjlighet att välja bland olika former av pedagogisk verksamhet för sina barn. Redan år 2006 beslutade riksdagen om ändringar i skollagen som ger enskilda förskolor och fritidshem etableringsfrihet.

Barnomsorgspengen innebär att kommunerna också är skyldiga att godkänna andra pedagogiska omsorgsformer i enskild regi, inte bara förskolor och fritidshem. I praktiken innebär det alltså en utökning av etableringsfriheten till att innefatta all form av förskole- och skolbarnomsorg.

Barnomsorgspengen är en välkommen och efterlängtd reform. Reglerna innebär att makten över barnomsorgen flyttas närmare föräldrarna, där den rätteligen bör ligga. Dessvärre ger regelverket stort utrymme för kommunerna att på olika sätt förhindra verksamhet som föräldrarna egentligen efterfrågar. Reformen har inte heller marknadsförts, vilket gör att det är få föräldrar som känner till vilka möjligheter som finns. Det behövs bättre information till föräldrarna om barnomsorgspengen och hur den kan användas. Kommunernas skyldighet att informera om barnomsorgspengen behöver därför skärpas.

Kristdemokraterna anser också att bland annat bestämmelsen i skollagen om att en kommun får neka att betala barnomsorgspeng till en enskild som vill bedriva familjedaghem eller annan pedagogisk omsorg med hänvisning till ”påtagliga negativa följder för kommunens motsvarande verksamhet” ska tas bort. Etableringsfriheten är för viktig för att begränsas av detta.

16.1.1 Barnomsorgspeng för egna barn

Kristdemokraterna vill också att det ska finnas möjlighet för föräldrar att få barnomsorgspeng för omsorg om enbart egna barn och anhörigas barn i hemmet. För att få del av barnomsorgspeng för egna barn och anhörigas barn bör kraven på pedagogiskt innehåll inte vara lika högt ställda. Barnomsorgspengen ska uppgå till 6 000 kronor per barn och månad och betraktas som inkomst och vara skattepliktig. Barnomsorgspengen kan inte tas ut samtidigt som föräldraförsäkring eller ersättningar från andra transfereringssystem. Barnomsorgspeng för egna barn gäller barn från 1 till 3 år. Vi avsätter 1,2 miljarder kronor 2021 och 1,3 miljarder kronor 2022 under utgiftsområde 16 för att införa en barnomsorgspeng för egna barn.

16.1.2 Mindre barngrupper i förskolan

Skolverkets föräldraundersökning visar att föräldrar är nöjda med personalens arbete och pedagogiken. Mindre nöjda är de däremot med barngruppernas storlek. Enligt Skolverket visar både myndighetens egna rapporter och Skolinspektionens kvalitetsgranskning att såväl personal som föräldrar anser att barngrupperna är för stora. Forskning visar också att personalen anser att det är för många barn i flera av dagens förskolegrupper.

Skolverket ger som riktmärke för antalet barn per barngrupp på förskolan 6–12 barn för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 barn för barn i åldern 4–5 år. Om det vore så att riktmärket om barngrupper följdes så skulle vi ha skäl att vara förhållandevis nöjda. Men Skolverket konstaterar i stället att det är en ”svår situation med stora barngrupper på många håll runt om i landet”. Mer än 55 procent av de allra minsta barnen vistas dagligen i barngrupper som ligger långt över Skolverkets riktvärde om maximalt antal barn!

Läraryrskommitténs enkät bland 1 294 förskollärare 2017 visade att var tredje förskollärare arbetade med en barngrupp som bestod av 21 barn. Pedagoger som jobbar i förskolan vittnar om en ohållbar situation. Förskoleupproret har samlat berättelser från personalen som visar glappet mellan ambition och verklighet.

Professor Hugo Lagercrantz, som forskar om barnhjärnans utveckling på KI, menar att för stora barngrupper kan utsätta barn för en stress som kan få allvarliga konsekvenser för barnens utveckling. Utöver försämrad anknytning riskerar stressen att leda till bland annat koncentrationssvårigheter och försämrad inlärningsförmåga. I Skolverkets genomgång av forskning relaterad till barngruppers storlek står det: ”Om en barngrupp blir för stor riskerar de positiva effekterna av att vistas i en grupp att bytas till sin motsats. Relationer kan bli svåra att överblicka för barnen vilket kan skapa en känsla av anonymitet och otrygghet, något som i sin tur kan leda till ett aggressivt beteende eller andra yttringar såsom trötthet, nedstämdhet och håglöshet.”

Regeringen har gjort ett försök att få ner barngrupperna genom ett statsbidrag som kommuner kan ansöka om. Tyvärr finns det skäl att tro att bidraget inte fått någon reell verkan utan snarare lett till fler avdelningar på små utrymmen. SVT rapporterade exempelvis att Eskilstuna kommun förra året startat inte mindre än 54 nya avdelningar på sina förskolor. Av dessa fanns endast sju avdelningar på två nyöppnade förskolor. Resterande avdelningar hade uppstått bland de befintliga. Ett vanligt sätt att trixa med statistiken är också att ha små barngrupper under en kortare del av dagen.

Den allvarliga utvecklingen med stora barngrupper måste brytas. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att det finns tid och en famn att krypa upp i för deras tvååring. Förskolepersonalen ska kunna känna sig trygga med att de ska få goda förutsättningar för att utföra sitt fantastiska arbete.

Kristdemokraterna föreslår därför en ny lag om att barn som är tre år och under inte ska behöva tillhöra grupper som är större än 12 barn. Staten behöver ta huvudansvaret för att säkra finansieringen men även kommuner och föräldrar behöver bidra. Vi föreslår därför en finansieringsmodell i tre delar.

- Höjd maxtaxa. Sedan maxtaxan på förskolan infördes för 16 år sedan har inkomsttaket för föräldrar bara höjts marginellt samtidigt som barngruppernas storlek ökat kraftigt. Från 42 000 kronor i månaden per hushåll till 47 490 kr i år. Vi föreslår därför att taket i maxtaxan höjs från dagens 47 490 till 56 988 kronor i månaden. Det skulle innebära en avgiftshöjning med maximalt 285 kronor per månad för första barnen och 95 kronor för tredje barnet. Hushåll med inkomster under 47 490 kronor i månaden berörs inte alls.
- Kommunerna ökar sina investeringar i förskolan med 1,3 miljarder per år 2020–2021 och 1,4 miljarder 2022. Detta innebär att kommunerna skjuter till lika mycket som föräldrarna bidrar med genom den höjda maxtaxan.
- Staten skjuter till drygt 2,3 miljarder kronor 2020, 3,1 miljarder kronor 2021 och 3,6 miljarder kronor 2022 för att införa en lag om max 12 barn i småbarnsgrupperna. Till förmån för ett lagstadgat tak för småbarnsgrupperna slopas det statsbidrag om 1,2 miljarder per år som finns för minskade barngrupper eftersom det har haft en otillräcklig effekt på barngruppernas storlek. Reformen är fullt utbyggd 2022.

16.2 Säkra rätten till familjedaghem

Familjedaghemmen bedrivs oftast i dagbarnvårdarens eget hem. Dagbarnvårdare har av naturliga skäl olika bakgrund. En del har arbetat länge med barnomsorg medan andra tidigare har arbetat i förskolan. Som dagbarnvårdare kan man vara anställd av kommunen eller ha ett eget företag.

Något som utmärker familjedaghemmen är att de erbjuder mindre barngrupper i en hemmiljö. År 2018 var den genomsnittliga barngruppsstorleken 5 barn i pedagogisk omsorg (oftast familjedaghem). Nästan hälften av barngrupperna bestod av 5–6 barn och lite mer än var fjärde barngrupp bestod av så få som 1–4 barn. För många barn och föräldrar innebär detta en särskild trygghet och ett lugn som är svårt att få inom förskolan. Av naturliga skäl innebär familjedaghemmet också att det framför allt blir en person som barnet knyter an till och därmed färre vuxna, eller andra, relationer att hantera. För många barn kan detta vara ett positivt alternativ, särskilt för de allra yngsta.

Sedan 2009 ingår familjedaghemmen i samlingsnamnet pedagogisk omsorg. För några år sedan visade en nationell kartläggning att framväxten av familjedaghem i egen regi hade ökat. Samtidigt har, enligt Skolverket, antalet barn i pedagogisk omsorg minskat under flera år. Hösten 2018 fanns det 11 680 barn i pedagogisk omsorg, varav 91 procent var inskrivna i familjedaghem.

Trots införandet av en barnomsorgspeng och fri etableringsrätt ger dagens regelverk ett stort utrymme för kommunerna att på olika sätt förhindra den typ av verksamhet som föräldrarna egentligen efterfrågar. Familjedaghemmen har heller inte marknadsförts, vilket gör att det är få föräldrar som känner till vilka möjligheter som finns. Det finns i dag en tendens att kommunerna prioriterar förskoleverksamheten framför familjedaghem, vilket gör att familjedaghemmen minskar samtidigt som barngrupperna i förskolan blir allt större.

Kristdemokraterna ser att det finns en tydlig risk att förskolan prioriteras högre än principen att erbjuda barnomsorg som ligger i linje med föräldrarnas önskemål och barnens behov. Många kommuner har under de senaste åren av besparingsskäl sagt upp eller planerar att säga upp kommunala familjedaghem till förmån för andra satsningar. Skolverket beskriver familjedaghemmen som något som är på undantag och där förskolan är normen. Detta vill Kristdemokraterna ändra på.

Kristdemokraterna vill därför införa en skyldighet för kommunerna att erbjuda familjedaghem (pedagogisk omsorg) för de föräldrar som så önskar och föreslår därför en skärpning av skollagen under 25 kap. 2§ första stycket. Den nuvarande lydelsen ”kommunen ska sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform” bör förändras till ”kommunen ska erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det”.

Härutöver bör en kartläggning göras i syfte att öka antalet familjedaghem. Denna kartläggning bör innehålla information om vad kommunerna gör för att rekrytera egna dagbarnvårdare, hur informationen till föräldrar om familjedaghem ser ut, hur informationen ser ut om möjligheten att starta familjedaghem samt vilka hinder familjedaghem upplever för att klara sin verksamhet.

16.3 Öppen förskola

Kristdemokraterna ser den öppna förskolan som en del i den kommunala förskoleverksamheten. Den fyller en mycket viktig familjestödande funktion, särskilt för föräldrar till nyfödda och små barn.

Mellan 1994 och 2004 försvann ca 900 öppna förskolor. Minskningarna kan enligt Skolverket inte helt förklaras av att målgruppen för öppen förskola minskade när förskolan byggdes ut. I stället har en stor del lagts ner av besparingsskäl. Efter 2004 har

antalet öppna förskolor legat ganska stabilt kring 400–500 verksamheter. Hösten 2018 fanns det 495 verksamheter, vilket är en liten ökning. Drygt 6 procent av alla öppna förskolor drivs i enskild regi.

I de kommuner som startat verksamhet är det behovet av mötesplatser eller familjestödande insatser som varit avgörande. I många av dessa kommuner inrättas familjecentraler just för att på en plats kunna samordna stöd och hjälp till det nyfödda barnet och familjen. Öppna förskolor är också bra verksamheter för att nå nyanlända, framförallt kvinnor, med små barn.

Ändå finns det nu orter där öppen förskoleverksamhet helt saknas eller inte räcker till för alla barn. Drygt var fjärde kommun saknar öppen förskola, enligt Skolverket. Det är en oroväckande nedmontering av familjestödet i en tid då allt fler föräldrar uttrycker behov av stöd. Även om det har skett en liten ökning av verksamheter under föregående år vill Kristdemokraterna att antalet öppna förskolor ökar ännu mer. Vi är mycket positiva till att öppna förskolor samverkar med familjecentraler. Hösten 2018 var det nästan hälften av de öppna förskolorna som ingick i en familjecentral, en liten ökning från föregående år.

16.4 Ökad samverkan mellan fritids och idrottsrörelsen

Barn i Sverige rör på sig för lite. Enligt svenska läkarkårens rekommendationer bör barn och unga röra på sig minst 60 minuter per dag. Men bara 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna når den nivån. Vi ser ett stort behov av att öka möjligheterna till rörelse och träning i samband med skoldagen. Ett bra sätt att få till stånd detta är att använda barnens tid på fritids till fysiska aktiviteter i större utsträckning. Vi vill därför stimulera samverkan mellan idrottsklubbar och fritidshemsverksamheten. På så sätt kan fler få chansen att träna samtidigt som familjelogistiken kan underlättas om en del av barnens träning kan ske på fritidstid, istället för att hämta på fritids, stressa hem och sedan iväg till barnets träning på kvällen.

Vi avsätter 100 miljoner kronor årligen för att utveckla fritids i denna riktning, tillsammans med idrottsrörelsen.

16.5 Förebygg övergrepp mot barn

I genomsnitt blir tre barn i varje skolklass sexuellt utnyttjade. Möjligheten att tidigt upptäcka övergrepp mot barn beror i stor utsträckning på om barnet eller andra i barnets närhet vågar berätta. Ett led i att stärka barnens egen rätt till sin kropp är att förskolor arbetar medvetet med frågorna, att man på ett tydligt sätt anpassat för barnen informerar dem om gränser och hur viktigt det är att säga till när något är fel.

Därför vill vi anslå 70 miljoner kronor som förskolor kan ansöka om för att genomgå utbildning och införa arbetssätt som stärker barns integritet och motverkar sexuella övergrepp.

17 Vuxenutbildningar

17.1 Utbyggt regionalt yrkesvux med fokus på kombinerad lärlings-, yrkes- och svenskutbildning

Som en följd av den migrationspolitiska överenskommelsen mellan Kristdemokraterna, de övriga allianspartierna och regeringen ersattes vid årsskiftet 2016/17 yrkesvux och lärlingsvux med en modell för statsbidrag för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna, kallad regionalt yrkesvux. Den nya modellen syftar till att i större utsträckning möta arbetsmarknadens behov av kompetens och nyanländas behov av yrkesutbildning på gymnasial nivå. Regionalt yrkesvux är tänkt att kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner. Ett villkor för statsbidraget är nämligen att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt samt att utbudet och utbildningarnas sammansättning planeras efter samråd med företrädare för både arbetslivet och Arbetsförmedlingen. Ett villkor för statsbidraget är också att de samverkande kommunerna sammantaget själva finansierar utbildning av minst samma omfattning som den utbildning som bidraget lämnas för.

Enligt Skolverket var det 45 000 elever som studerade inom regionalt yrkesvux 2018. Det är en ökning med 20 procent jämfört med året innan. Hälften av eleverna var födda utomlands. Kristdemokraterna välkomnar denna utbyggnad. Efterfrågan på arbetskraft är idag stor samtidigt som vi vet att det finns betydande matchningsproblem på arbetsmarknaden, där de personer som idag saknar jobb i för liten utsträckning är kvalificerade för de lediga jobb som finns. De senaste åren har ett stort antal nyanlända personer tagit steget in i arbetskraften och fler är på väg in under kommande år, i många fall med bristande språkkunskaper och en lägre utbildningsbakgrund än den avslutade gymnasieutbildning som i princip är ett krav för att kunna komma in och etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Givet de stora utmaningar som denna kombination innebär gör Kristdemokraterna bedömningen att ytterligare platser behövs inom regionalt yrkesvux framöver, varför vi avsätter 400 miljoner kronor mer än regeringen för 2020, 500 miljoner kronor 2021 och 600 miljoner 2022 på anslag 1:18.

Många vittnar om att studier inom yrkesutbildning kombinerat med studier i svenska väsentligen ökar möjligheterna till jobb och etablering för nyanlända. Kristdemokraterna ser det därför angeläget att så många nyanlända som möjligt går den vägen. Kristdemokraterna har tidigare gjort en satsning för föräldralediga som läser svenska för invandrare, sfi, till att kunna läsa sfi med sitt barn närvarande, populärt kallat sfi med baby. Denna satsning har regeringen nu tagit efter, vilket vi välkomnar.

Det är viktigt att utbildningar möter de behov som finns exempelvis vad gäller språk så att de som skulle kunna gå utbildningar inte hindras av att de inte kan språket. När det gäller vissa typer av yrken finns det skäl att vara mer flexibel än idag. Ett sådant exempel är yrkeskompetensbevis (YKB) som är en utbildning som krävs av alla yrkeschaufförer för att kunna arbeta i Sverige, och då YKB är lagkrav för att få arbeta som yrkeschaufför så är det inte bara en fråga för branschen. Att tillhandahålla utbildningen på fler språk skulle ge en möjlighet att snabbare komma i arbete och få en egenförsörjning utan de språkkunskaper som idag krävs. Svensk kunskaperna kan tillskansas parallellt med arbetet.

17.2 Folkhögskolor

Folkhögskolornas unika roll ligger framförallt i dess pedagogik, dess demokratiska roll och dess kunskapssyn. Kristdemokraternas anser att folkbildningen fyller en mycket viktig funktion i samhället. Folkhögskolorna ska själva bestämma över sin verksamhet och det finns stort utrymme att anpassa studierna efter olika målgrupper. Därför fortsätter vi att bevaka folkhögskolornas intressen och verkar för att de ekonomiska förutsättningarna för folkhögskolornas verksamhet ska vara goda.

Folkhögskolorna bedriver idag en bred verksamhet där eleverna kan läsa allt från estetiska kurser till kurser inom både språk och kommunikation. Att kunna mötas inom ramen för folkhögskolan där det erbjuds en mycket stor bredd av kurser på ett antal olika nivåer fyller en mycket viktig funktion i dagens samhälle. Möjligheten för respektive folkhögskola att erbjuda en flora av kurser är större än inom gymnasiet och högskola och universitet eftersom det inte finns en centralt fastställd kursplan. Detta medför att folkhögskolorna är mer fria i sitt val av kursupplägg och innehåll.

De studiemotiverande kurserna i folkhögskolans regi är mycket framgångsrika och innebär en ny chans för elever som tidigare misslyckats med sina studier i det ordinarie utbildningssystemet.

Folkhögskolor behandlas också i utgiftsområde 17.

18 Validering

Många människor har värdefulla kunskaper som har förvärvats genom lång yrkeserfarenhet eller genom utbildning i ett annat land. Dessa kunskaper måste tas tillvara och till fullo kunna bedömas vid en rekrytering. Det görs inte idag. Både samordningen av och kvaliteten på valideringen av akademiska kunskaper och arbetslivserfarenheter ska förbättras och handläggningstiderna kortas. Vägen till arbetsmarknaden ska bli kortare.

Socialstyrelsen bedömer att efterfrågan överstiger tillgången på läkare, framför allt erfarna läkare och specialistläkare, och i synnerhet specialister i allmänmedicin och psykiatri. Läkare som är utbildade i andra länder kommer enligt Socialstyrelsen även framöver utgöra ett viktigt tillskott till den svenska hälso- och sjukvården. På grund av den läkarbrist som råder bör alla tänkbara insatser genomföras för att snabbt få in utbildade läkare på arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att snabba på valideringsprocessen för läkare med utländsk examen. Det råder även stor brist på farmaceuter. Det är därför viktigt att apotekare med utländsk utbildning fortsatt ges möjlighet till kompletteringsutbildning för att erhålla svensk yrkeslegitimation. Det råder även stor brist på tandläkare, särskilt specialisttandläkare. För att komma till rätta med dessa brister menar Kristdemokraterna att antalet utbildningsplatser ska ses över.

Kristdemokraterna och Moderaterna utökade anslag 2:2 med 20 miljoner kronor för att stärka arbetet med valideringen av nyanländas kompetens. Denna satsning drar regeringen tillbaka, något som vi motsätter oss. Vi menar att den tvärtom behöver byggas ut ytterligare. Kristdemokraterna lägger 50 miljoner kronor på anslag 2:64 för validering och kompletterande utbildning.

19 Fler utbildningsplatser i vård och omsorg

Den stora bristen på utbildade läkare, sjuksköterskor och barnmorskor leder till mindre tillgänglighet i vården. Därför anslår vi resurser till nya utbildningsplatser för dessa yrkeskategorier med 100 miljoner kronor 2020, 200 miljoner kronor 2021 och 300 miljoner kronor för 2022.

Nyutbildade sjuksköterskor har generellt sett goda teoretiska kunskaper, men begränsad praktisk erfarenhet, trots att cirka en fjärdedel av utbildningstiden består av verksamhetsförlagd praktik. Den verksamhetsförlagda praktiken ser dessutom olika ut på våra lärosäten både när det gäller omfattning och innehåll. Utvecklingen i vården har dessutom blivit allt mer specialiserad, vilket ställer högre krav på specialistkunskaper vilket ofta även gäller nyutbildade sjuksköterskor. En obligatorisk AT-tjänstgöring skulle bidra till att öka nyutbildade sjuksköterskors praktiska färdigheter. Vi vill därför se över möjligheten att införa en obligatorisk AT-tjänstgöring på försök för alla nyutbildade sjuksköterskor med efterföljande utvärdering.

Enligt SCB har 17 procent av befolkningen från 16 år och uppåt någon form av hörselproblem. Behovet av audionomer är stort eftersom det är angeläget att tekniska och pedagogiska lösningar förbättras och kommer fler till del. Det finns idag möjlighet att läsa till audionom vid Örebro universitet, Sahlgrenska, Karolinska Institutet och Lunds universitet. Trots detta präglas arbetsmarknaden av brist på såväl nytexaminerade som erfarna audionomer. Vi vill därför se över möjligheten att utöka antalet högskoleplatser på audionomprogrammet.

För att skapa yrkesutveckling och karriärvägar för omsorgspersonalen behövs fler utbildningsmöjligheter. Det är också en viktig del i att attrahera mer personal – att kommunerna erbjuder strukturerad fortbildning och möjliga karriärvägar. Därför vill vi återinföra Omvårdnadslyftet som alliansregeringen införde under 2011–2014. Omvårdnadslyftet ska användas till att stärka både den grundläggande och den specialiserade kompetensen bland personal inom äldreomsorgen och funktionshinderomsorgen. Samma möjligheter behöver ges till andra personalkategorier som har med äldre personers vård och omsorg att göra. Det är exempelvis viktigt att handläggarna inom äldreomsorgen har rätt kompetens runt exempelvis schemaläggning för att främja en god personalkontinuitet inom hemtjänsten och för att tillse att den äldre får sina individuella behov tillgodosedda. Socialstyrelsens utvärdering visar att Omvårdnadslyftet har höjt kompetensnivån bland dem som arbetar inom äldreomsorgen. Vi satsar 450 miljoner kronor per år 2020–2022 under utgiftsområde 9 för att återinföra omvårdnadslyftet.

Kristdemokraterna vill också förstärka och förlänga satsning på statsbidrag till vuxenutbildningen för utbildning inom hälso- och sjukvården: Stödet är till för personer som vill kombinera utbildning med en tidsbegränsad anställning inom äldreomsorgen eller hälso- och sjukvården och syftar till att ge deltagarna kompetens för en tillsvidareanställning. Utbildningen ska skraddarsys utefter vilka kunskaper personen har sedan tidigare, och bör även kunna innehålla språkundervisning. Tyvärr trappar regeringen ned stödet under 2020 med 150 miljoner och från 2021 är det helt utfasat. Vi vill att satsningen fortsättningsvis ska ligga på samma nivå som tidigare. Därför satsar vi 150 miljoner kr 2020 och sedan 200 miljoner kr per år på stödet.

20 Högskola och forskning

Kristdemokraterna tar tydligt ställning för kvalitet och excellens i högskola och forskning. Enligt Forskarbarometern 2019 är Sverige ett av de länder i nationell jämförelse som satsar mest medel på forskning i relation till BNP. Därtill är Sverige ett land med en hög andel forskare, en hög andel vetenskapliga publikationer per invånare och en befolkning med högt förtroende för forskning. Tyvärr halkar vi efter när det gäller forskningens kvalitet, vilket avspeglas i andelen högciterade publikationer. Vetenskapsrådet presenterar i sin rapport ”Vägval för framtidens forskningssystem – Kunskap, kvalitet och integritet” flera kloka synpunkter som bör beaktas för att Sverige fortsatt ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Lärosätena bör i högre grad än i dag uppmuntras till att samarbeta för att skapa de bästa förutsättningarna för starka forsknings- och utbildningsmiljöer. Här kan exempelvis Genomic Medicine Sweden – ett samarbetsorgan för regioner med universitetssjukvård och universitet med medicinsk fakultet inom precisionsmedicin – utgöra en förebild då de på framgångsrikt och föredömligt sätt tagit initiativ till och arbetat i projektform med att koordinera och utveckla förutsättningarna för att Sverige ska kunna ligga i framkant inom precisionsmedicin. En stark drivkraft för att främja hög forskningskvalitet är att den utvärderas på ett ändamålsenligt sätt. Större synergier mellan lärosätenas egna och nationellas aktörer utvärderingar bör finnas. Nationella strategier för internationalisering av både utbildning som forskning bör skapas för att främja svenska forskares deltagande i internationella samarbeten. Vikten av att säkra tydliga och förutsägbara karriärvägar baserade på meriteringsanställningar inom akademien kan inte nog betonas. Att sprida de goda forskningsresultaten inom forskningssfären, men även till allmänheten är en väsentlig del i att upprätthålla Sverige som kunskapsnation. De insatser som under de senaste åren har gjorts angående open access av vetenskapliga publikationer är lovvärd, men mer kan göras. En nationell strategi kring spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation är önskvärd.

Den högre utbildningens viktigaste uppgift är att förmedla kunskap. För att möjliggöra detta krävs kompetenta högskolelärare och forskare, en stimulerande arbetsmiljö samt studiesocial trygghet. Kristdemokratisk högskolepolitik har därför sin grund i kunskap, kvalitet, valfrihet och trygghet. Studenten ska stå i centrum för utbildning – och bildning. Eftersom Sverige är en kunskapsnation är utveckling av ny kunskap central för att Sverige ska vara konkurrenskraftigt. Forskningen har en avgörande roll för tillväxt och utveckling och säkerställer välfärden på längre sikt. Inte minst är det påtagligt inom hälso- och sjukvården. Kristdemokraternas sjukvårdsreform innebär att staten tar ett huvudansvar för sjukvården. Det möjliggör bättre förutsättningar för forskning och utveckling genom att kompetens och resurs kan samlas på ett ändamålsenligt sätt.

Den högre utbildningen och forskningen måste tillvarata intresserade talanger för att hålla Sverige konkurrenskraftigt. Därför behöver det finnas möjligheter att studera eller forska oavsett om man är nybliven student eller ensamstående tvåbarnsförälder. Kristdemokraterna vill att anslagen till tillväxtfrämjande forskning och innovation prioriteras. Genom en tydlig nyttogörandeaspekt kring anslagen för forskning kommer Sverige att kunna återta förlorad mark och bli världsledande inom forskning som Sverige traditionellt sett varit ledande inom. Därigenom kan vi också bibehålla den kvalitet som kännetecknar stora delar av svenskt deltagande inom det europeiska

forskningssamarbetet. Det är viktigt att harmonisera med de ramprogram som utformas inom det europeiska samarbetet, där stor vikt läggs på att förvandla vetenskapliga framgångar och genombrott till nya produkter och tjänster som i sin tur leder till ökad tillväxt för Sverige och EU.

Kristdemokraterna värnar akademins autonomi. Forskning kräver integritet och möjlighet att tänka både nytt likväl som fritt och stundtals obekvämt. Akademins autonomi måste gå från högtidstal till handling. Aldrig så välmenade politiska förslag kan få motsatt verkan. Den högre utbildningen och forskningen behöver långsiktiga villkor för att få de bästa förutsättningarna. Kristdemokraterna anser att universiteten ska ha ett brett utbildningsutbud och huvuddelen av forskningsmiljöerna. Högskolorna ska ha ett smalare och vassare utbud av grundutbildning, en bra forskningsanknytning i samarbete med universitet samt bedriva statsfinansierad forskning där man är nationellt eller till och med internationellt ledande.

20.1 Studenternas sociala situation

Generösa och rimliga villkor för finansiering av studietiden finns redan idag. Ändå kan det finnas fler dörrar att öppna för att förbättra studenternas villkor och trygghet. Målsättningen ska vara att främja studier för så många som möjligt, oavsett om du exempelvis är ung, småbarnsförälder eller vill kombinera studier med arbete.

Vi vill möjliggöra för människor att höja sin kunskapsnivå och förhoppningsvis hitta nya möjligheter på arbetsmarknaden även för personer med viss ohälsa. Socialför-säkringsutredningen SOU 2015:21 föreslår en del förbättringar för studenter bland annat att kunna studera trots deltidssjukskrivning. Förbättringar på detta område är något som Kristdemokraterna ser positivt på. Regeringen skriver i budgetpropositionen att man avser införa en möjlighet för personer att, vid särskilda skäl, kunna vara deltidssjukskrivna med heltidsersättning inom studiemedelssystemet från och med den 1 juli 2018. Detta ligger i linje med utredningens slutsats. Att införa en generell möjlighet till deltidssjukskrivning är något som behöver utredas vidare. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska utreda möjligheten till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet (dir. 2017:80). Denna har nu presenterats, varför det finns goda skäl till att vidta nödvändiga justeringar. Det finns också anledning att samtidigt se över studenters karensdagar, som är 30 dagar till skillnad från anställda, som har en karensdag.

20.2 Etisk reflektion

Norm- och värderingsfrågor avhandlas intensivt på olika områden och inte längre enbart inom ramen för filosofisk och teologisk etik. Sedan ett par decennier besätts tjänster inom bland annat vårdetik, medicinsk etik och miljöetik. Detta har på flera håll utvecklats till egna akademiska discipliner. Det tycks finnas ett allt starkare behov inom högskolevärlden av att fördjupa diskussionen kring etiska värderingar och moraliskt handlande som nödvändiga element i vardagen.

Vad innebär begrepp som etik och moral, akademisk frihet, lojalitet mot överordnade, kollegialitet, respekt för studenter, professionalism och yrkesetik? Detta är exempel på frågeställningar som etiska samtal kan vara ägnade att belysa. Kristdemokraterna anser att etiska aspekter bör vägas in i samtliga utbildningar. Varje högskola bör ges i uppdrag att redovisa hur de etiska frågorna implementeras. Högskoleverket bör

få i uppdrag av regeringen att verka för att etiska dimensioner, utifrån samhällets värdegrund, naturligt integreras i den högre utbildningen. Regeringen bör även överväga att inrätta en fristående instans för granskning av forskningsfusk.

20.3 Medelstildelningen i forskningen

Forskningens finansiering fungerar inte optimalt idag. Kristdemokraterna menar att balansen i systemet med medelstildelning bör ses över. Eftersom Sverige är ett litet land med begränsade resurser har vi inte råd att enbart fördela resurserna jämnt för högskola och forskning. Excellens ska vara drivande. Samtidigt bör en större medelstildelning direkt till universitet och högskolor för forskning övervägas, men då tillsammans med en kravställning att en andel av basanslag används för att säkra tydliga karriärvägar, med meriteringsanställningar som beaktar forsknings- och undervisningsmeriter samt mobilitet. Det är angeläget att skapa en mer ändamålsenlig resursfördelning till forskning och grundutbildning vid universitet och högskola. Vi inväntar nu hur regeringen kommer gå vidare med Styr- och resursutredningen (Strut) och kommer vara en drivande kraft i att skapa en mer ändamålsenlig resursfördelning.

20.4 Antagningsprocesser vid högskolestudier

Universitet och högskolor av högsta klass är av yttersta vikt för Sverige som kunskaps-samhälle. Det är också en förutsättning för att ett exportberoende land som vårt ska klara sig väl i den internationella konkurrensen.

Idag finns en möjlighet för högskolorna att tillsätta högst en tredjedel av platserna på en utbildning på grundval av egna uttagningskriterier. Kristdemokraterna menar att det är rimligt att lärosätena får använda sig av egna antagningsprocesser, anpassade till respektive utbildning. Det är ett sätt att värna om lärosätenas autonomi.

20.5 Kombinationsanställning för forskare och lärare

Det råder akut brist på behöriga ämneslärare i gymnasieskolan, framför allt inom matematik och naturvetenskap men även inom andra ämnesområden. Samtidigt är intresset för lärarutbildningen rekordlångt. Vi behöver därför hitta nya vägar för att fylla det överhängande behovet av att rekrytera kvalificerade lärare.

Vid våra lärosäten (universitet och högskolor) finns det lärare/forskare med ämnes-expertis, som efter komplettering av grundläggande pedagogisk utbildning, skulle kunna avhjälpa den akuta bristen på behöriga ämneslärare på gymnasiet och dessutom stärka kopplingen mellan gymnasieutbildning, högre utbildning och forskning.

I dagsläget finns det möjlighet i enlighet med högskolelagen (3 kap. 8 §) och högskoleförordningen (4 kap. 2 §) att förena en anställning som lärare vid högskolan med en anställning som specialistutbildad läkare eller annan anställning inom hälso- och sjukvården. En sådan anställning benämns som förenad anställning eller kombinationsanställning. Det statliga pensionsavtalet PA 03 4 kap. 13 § p. 4 medger emellertid endast förenade anställningar om tjänsten vid landstinget är fast förenad med kliniska arbetsuppgifter.

Om kombinationsanställningar även skulle kunna innefatta gymnasieskolan och tjänster som inte är fast förenad med kliniska arbetsuppgifter, skulle vi möjliggöra att

lärare vid universitet/högskola skulle kunna förena sin anställning med verksamheter utanför hälso- och sjukvården och därmed bidra till att effektivt täcka det stora behovet av behöriga gymnasielärare.

Intresset för att kombinera en anställning som lärare/forskare vid ett lärosäte, med en anställning vid en gymnasieskola torde vara stort. Inom den akademiska världen är anställningstryggheten låg. Det är sällsynt att disputerade lärare/forskare har en tillsvidareanställning där lärosätet finansierar lönen. Om klinisk bakgrund som möjliggör en förenad anställning inom hälso- och sjukvården saknas, måste den enskilda läraren/forskaren ofta själv finansiera hela sin egen lön genom forskningsanslag. Dessa anslag sökes i allt tuffare konkurrens och det är inte ovanligt att de beviljas för endast en kortare period i taget. Detta medför att forskaren behöver lägga en oproportionerligt stor del av sin tid på att söka forskningsanslag istället för att faktiskt bedriva forskning och publicera resultaten där av. Om anslagen uteblir under en period är det inte ovanligt att läraren/forskaren blir uppsagd från sin tillsvidareanställning med motiveringen arbetsbrist.

Möjligheten att inneha en kombinationsanställning mellan högskola/universitet och gymnasieskola skulle framför allt avhjälpa den akuta lärarbristen och höja ämneskompetensen inom gymnasieskolan. Men skulle även medföra en rad andra positiva effekter såsom till exempel: ökad anställningstrygghet för lärare/forskare vid våra lärosäten; forskningsanslag skulle kunna nyttjas effektivare genom att täcka kostnader direkt kopplade till forskningen istället för forskarens egen lön; fler disputerade skulle kunna stanna kvar inom akademien och bedriva strategisk viktigt forskning då de inte riskerar att bli uppsagda från lärosätet pga arbetsbrist under en period med färre beviljade forskningsanslag.

21 Inför sociala utfallskontrakt

Kommuner och regioner brottas i dag med ett växande utanförskap, integrationsutmaningar och ett alltmer utmanande tryck på välfärden. Samtidigt finns det externa aktörer som vill vara med och bidra med kapital till sociala investeringar och effektiva lösningar på samhällsproblem. En variant av detta är sociala utfallskontrakt, en lösning som prövats framgångsrikt i främst Storbritannien och USA¹⁰. I sociala utfallskontrakt investerar en extern finansiär pengar i ett offentligt socialt projekt för att uppnå definierade mål som motsvarar mänskliga och ekonomiska vinster för den offentliga parten. Denna modell för att genomföra sociala investeringar är utvecklad utifrån internationellt testade modeller för utfallsbaserad finansiering.

Ett socialt utfallskontrakt börjar med att en offentlig part (kommun eller region) identifierar ett problem i samhället som de vill lösa genom att investera i det identifierade området. Förhoppningen är att detta ska leda till framtida kostnadsbesparingar för den offentliga parten. Steg två är att hitta extern finansiering för projektet, vilket görs genom att locka kapital från privata aktörer. Således står inte skattebetalarna för investeringen. Steg tre är sedan att formulera målen och vilka utfall som förväntas för att projektet ska anses som lyckat. Utifrån forskning och beprövad metodik tas ett åtgärdsprogram fram för att möta det identifierade problemet.

¹⁰ Nilsson, Wadeskog, Hök, Sanandaji N: Utanförskapets pris. Studentlitteratur.

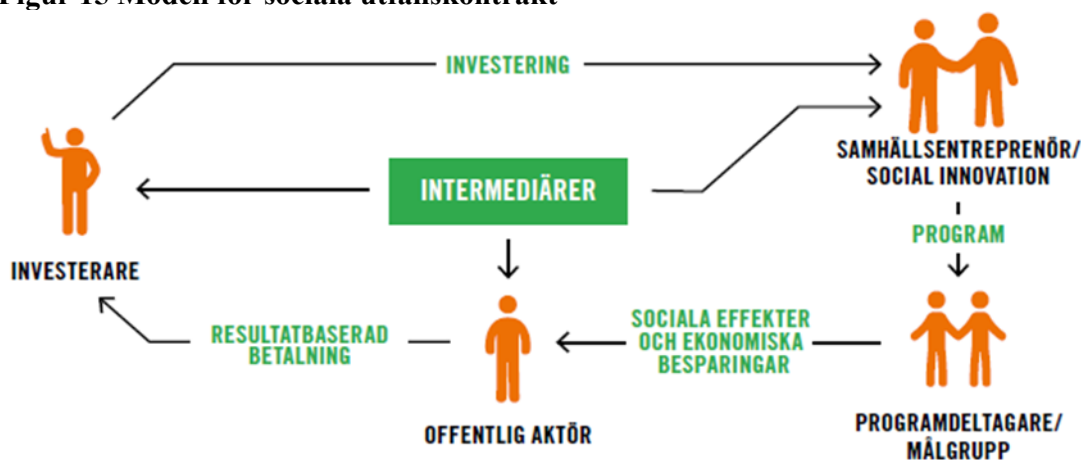
I det sista steget sker en utvärdering för att klargöra om projektet skapat sociala förbättringar och, i så fall, ekonomiska besparingar för den offentliga parten. Om utvärderingen kan påvisa att kostnader till området minskat, återbetalas delar eller hela beloppet till finansiären. Uppstår långsiktiga vinster kommer också finansiären att få avkastning i likhet med de besparingar projektet inbringat till den offentliga parten. Tidigare utfallskontrakt har exempelvis syftat till att minska risken för att barn och ungdomar ska hamna hos socialtjänsten eller kriminalvården. Även folkhälsoförbättrande projekt för att minska problem med astma har genomförts.

Forskningen pekar på vikten av preventiva insatser i tidiga skeenden, eftersom det finns tydliga orsakssamband mellan problem i tidig ålder och problem senare i livet. Varje år i utanförskap kostar stora summor för de, ofta många, myndigheter som är involverade i varje människa i utanförskap. Behovet och de positiva offentligfinansiella effekterna är därför potentiellt enorma om utfallskontrakten används i tid¹¹.

Många kommuner använder sig i dag av sociala investeringsfonder för att använda riktade pengar till projekt av socialt förbättrande karaktär. Lågt räknat har var femte kommun och fyra regioner hittills infört sociala investeringsfonder som främst är avsedda för projekt inom skola, socialtjänst och arbetsmarknad – några kommuner fokuserar även på folkhälsa och kultur/fritid¹².

Inom ramen för denna vilja kan en lösning med sociala utfallskontrakt både komplettera och förbättra kommunens finansiering av dessa projekt. Men framväxten av sociala utfallskontrakt har varit svag. I Sverige har exempelvis Norrköpings kommun lanserat ett socialt utfallskontrakt med en extern finansiär¹³.

Figur 15 Modell för sociala utfallskontrakt

Källa: UK Cabinet office, via Mötesplats Social Innovation.

Exempel Norrköping: Kommunen (offentlig aktör) vill minska risken för återplacering av HVB- och Sis-placerade barn och därtill förbättra deras skolprestation. Kommunen har i genomgripande analyser identifierat stor potential till förbättring hos målgruppen. De insatser som tänker genomföras baseras på forskning och kunskap om målgruppen. Utifrån det har kommunen tagit fram ett åtgärds paket och parametrar satts upp för utvärdering. Insatserna är bl.a. förstärkt arbete för god skolgång under och efter placering samt individuellt anpassat skolstöd. Den sociala investeringsfonden Leksell Social Ventures (investerare) är den externa finansiären som investerade 10 miljoner kronor i projektet. I vissa fall kan även en sammanlänkande part (intermediär) vara delaktig, genom paketering av finansiering eller som kunskapsbank och rådgivare. Om finansiären genomför insatsen enligt kontraktet betalar Norrköping

¹¹ Heckman och Carneiro: Human Capital Policy, 2003.

¹² Lars Hultkrantz: Sociala investeringsfonder i Sverige – fakta och lärdomar. SNS förlag.

¹³ Norrköpings kommun, Leksell Social Ventures, SKL Uppdrag Psykisk Hälsa och Health Navigator: http://www.norrkoping.se/organisation/ekonomi/social-investeringsfond/Sveriges_forsta_utfallskontrakt.pdf.

tillbaka 40 procent av det investerade kapitalet. Minskar socialtjänstens kostnader för målgruppen återbetalas en summa motsvarande exakt de minskade socialtjänstkostnaderna. Sker en större kostnadsminskning än de investerade 10 miljonerna under utvärderingsperioden, får Leksell Social Ventures upp till 20 procent i avkastning som är satt som tak. Misslyckas projektet förlorar finansören 60 procent av de investerade pengarna. Detta projekt förväntas vara klart 2020¹⁴.

Utmaningarna och orsaken till den dåliga framväxten av sociala utfallskontrakt ligger dels i bristen på kunskap i användningen av sociala investeringsfonder hos de offentliga aktörerna. I en undersökning av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) framgår att många kommuner efterfrågar stöd och vägledning för utformningen av denna typ av projekt. Det kommuner och landsting främst efterfrågar är kunskap kring metodik för uppföljning och utvärdering, samt metodik för vinst-förlust-kalkyler och sammanställningar av evidensbaserade program.

Problemet ligger också i att relationen mellan risk och avkastning för den externa finansören ofta är blygsam i den här typen av sociala investeringar. Exempelvis beräknas avkastningen i exemplet med Norrköpings kommun att bli mellan 5 och 8 procent för den externa finansören, förutsatt att effekterna blir likt beräknat. Samtidigt är förlusten ofta mellan -60 och -100 procent.

För att öka förekomsten av sociala utfallskontrakt behövs därför satsningar för att lösa både kunskapsbrist och den bristfälliga viljan att investera. Kristdemokraterna anser därför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt, samt införa en nationell fond för att höja attraktionen att investera.

Förslag

1. Inrätta en facilitatorsfunktion för sociala utfallskontrakt hos Ekonomistyrningsverket (ESV)
  - Funktionen ska tillgodose allmänna riktlinjer, beräknade kostnader för olika sociala problem och insatser, i syfte att underlätta beräkningar av kostnader för offentliga parter.
  - Organisera metodstöd för offentliga aktörer: exempelvis utvärderingar och effektmätningar av sociala utfallskontrakt.
  - Agera katalysator mellan den offentliga parten och finansörerna i syfte att tillhandahålla kunskap och kompetens ur ett investerarperspektiv.
  - Funktionen får anslag på 27 miljoner kronor per år, uppdelat på 10 miljoner för administration och 17 miljoner för samordningskansliet.
2. Upprätta en nationell fond för investeringsgarantier
  - I syfte att sänka trösklarna för en investering i sociala utfallskontrakt upprättas en nationell fond som täcker finansörens investeringsrisk med 50 procent, vilket innebär att staten garanterar en återbetalning om halva investeringssumman till den externa finansören vid färdigställt socialt utfallskontrakt.
  - Fonden ska uppgå till 300 miljoner kronor, för att garantera 50 procent återbetalning i sociala utfallskontrakt.
  - Den offentliga parten står som sökare av fondens medel och betalar sedan ut pengarna till finansören.

¹⁴ Ibid.

- Vi vill också pröva möjligheten att statligt riskkapital i viss omfattning ska kunna göra sociala investeringar, exempelvis via fond-i-fond-lösningar

Kristdemokraterna satsar 337 miljoner kronor för sociala utfallskontrakt år 2021 och 2022.

22 Kristdemokraternas finansiering

I regeringens budget görs en rad tämligen små satsningar som går till bland annat skolbibliotek och samverkan för bästa skola och skolutvecklingsprogram på anslag 1:5 som vi redan tidigare sagt nej till. Vi riktar istället pengar till det vi tror har störst effekt såsom speciallärare (som kan bidra till tidiga stödåtgärder), svenska som andraspråkslärare, en satsning på yrkesvux samt fler anställda i skolan och mer lärarledd undervisning. Dessa satsningar syftar till att stärka de elever som har störst svårigheter att klara av skolan. Det är också satsningar som särskilt kan hjälpa utrikes födda till jobb.

På anslag 2:64 drar vi ner 37 miljoner kronor för en satsning som regeringen gör på sommarkurser, som riktar sig till att snabbare utbilda lärare. Eftersom vi inte tror på att snabbutbilda lärare i ett läge där nästan alla som söker lärarutbildningen kommer in på den, säger vi nej till sommarkurssatsningen.

Guðrun Brunegård (KD)

Michael Anefur (KD)

Hans Eklind (KD)

Roland Utbult (KD)

Pia Steensland (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)